

Bir yerlileştirme örneği: Friedrich von Schiller'e ait "Die Bürgschaft" adlı baladın Ali Bey Hüseyinzâde (Turan) tarafından Türkçeye çevirisi

Alaattin UCA¹

Fırat SOYSAL²

APA: Uca, A.; Soysal, F. (2020). Bir yerlileştirme örneği: Friedrich von Schiller'e ait "Die Bürgschaft" adlı baladın Ali Bey Hüseyinzâde (Turan) tarafından Türkçeye çevirisi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (20), 784-815. DOI: 10.29000/rumelide.792507.

Öz

Bu çalışmada Friedrich von Schiller'in "Die Bürgschaft" adlı baladının Ali Bey Hüseyinzâde (Turan) tarafından Türkçeye aktarılmış olan ve 1923 yılına tarihlendirilebilen "Kefalet Yahud Vefadar Dost(lar)" adlı çevirisi, çeviride yerlileştirme stratejisi bakımından ele alınmaktadır. Ayrıca günümüz Türk Diline daha yakın bir söylem ve üslup kullanılarak aynı baladın alternatif bir çevirisi de gerçekleştirilmiştir. Hüseyinzâde Turan'ın, çevirisinde bilinçli veya bilinçsiz olarak yerlileştirme stratejisini uygulamış olduğu görülebilmektedir. Gerek çeviride yerlileştirme stratejisine uygun bir örnek olması gerekse Schiller'in "Die Bürgschaft" baladının ilk çevirisi olma iddiasından dolayı Hüseyinzâde Turan'ın çevirisi örnek erek metin olarak bu çalışma için seçilmiştir. Çalışmanın içerisinde kaynak ve erek metin ve çevirmen hakkında bilgi verilmekte, kuramsal açıdan ise çeviride yerlileştirme stratejisine ve Balat edebi türüne ilişkin açıklamalarda bulunmaktadır. Eldeki metinlere çalışmada aynen yer verildikten sonra kaynak metinden, erek metinden ve sunulan alternatif çeviri metinden alınan örnekler üzerinde bir inceleme (analiz) yapılmaktadır. Söz konusu inceleme sayesinde örnekler aracılığıyla çeviride yer alan yerlileştirici unsurlar gösterilmekte, çeviri süreci ve eşdeğerliği açısından bu durum irdelenmektedir. Elde edilen çıkarımlar ise örnekler altında detaylı bir biçimde tartışılmaktadır. Değerlendirme kısmında örnek erek metinde tespit edilen çeviride yerlileştirici unsurların daha ziyade hangi alanları ve/veya terminolojileri kapsadığı vurgulanmaktadır. Sonuç ve önerilere yine bu kısımda yer verilmektedir.

Anahtar kelimeler: Die Bürgschaft, Ali Bey Hüseyinzade Turan, Yerlileştirme Stratejisi, Çeviri İncelemesi, Balat

An exemplification of domestication: Translation of Friedrich von Schiller's ballad "Die Bürgschaft" into Turkish by Ali Bey Hüseyinzâde (Turan)

Abstract

The translation of Friedrich von Schiller's ballad named "Die Bürgschaft" into Turkish by Ali Bey Hüseyinzâde (Turan), dated to 1923, is discussed in the current study in terms of the domestication strategy. In addition, an alternative translation of the above-mentioned ballad has been made by using a familiar discourse and style to the usage of today's Turkish Language. In Hüseyinzâde Turan's

- 1 Doç. Dr. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü (Karaman, Türkiye), alaattinuca@kmu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-4211-6744 [Makale kayıt tarihi: 07.08.2020-kabul tarihi: 20.09.2020; DOI: 10.29000/rumelide.792507]
- 2 Doktora öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çeviribilim ABD (Sakarya, Türkiye), firat.soysal@ogr.sakarya.edu.tr / Arş. Gör., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü (Almanca Mütercim ve Tercümanlık ABD) (Karaman, Türkiye), fsoysal@kmu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-7682-0812

translation, it can be presumed that he has applied the domestication strategy consciously or unconsciously. His translation has been chosen for this study because of the fact that it is a suitable example for the domestication strategy in translation and due to the argument that it is the first Turkish translation of Schiller's ballad "Die Bürgschaft". In the study information is given about the source and the target texts and also about the translator. Moreover, some explanations are made theoretically on the domestication strategy in translation and the Ballad as a literary genre. After the original texts are literally included in the study, an analysis is held on the examples cited from the source text, target text and the presented alternative text. In virtue of the mentioned analysis the domesticating elements in the translation are denoted through the given examples and this is scrutinized in terms of translation process and equivalence. The inferences obtained are discussed in detail under the given examples. In the evaluation part (also in the conclusion) domesticating elements in the target text are emphasized and then fields and/or terminologies which include the domesticating elements are clarified. Results and suggestions are included in the last part as well.

Keywords: Die Bürgschaft, Ali Bey Hüseyinzade Turan, Domestication Strategy, Translation Analysis, Ballad

1. Giriş: Çalışmanın önemi, amacı ve kapsamı

Bu çalışma, Friedrich von Schiller'in Almanca "Die Bürgschaft" adlı baladının Türkçeye Ali Bey Hüseyinzâde (Turan) tarafından aktarılmış olan ve 1923 yılına tarihlendirilebilen "Kefalet Yahud Vefadar Dost(lar)" adlı çevirisini ele almaktadır. Yine aynı baladın günümüze daha yakın bir zamanda, günümüz Türkçesiyle, bir başka çevirisi olduğu da görülmüştür.³ Ancak araştırmalar neticesinde Schiller'in bu baladının ilk Türkçe çevirisinin Hüseyinzâde Turan'a ait olduğu tespit edilmiştir. Hüseyinzâde Turan'ın çevirisinin yazı ve dilinin günümüze nazaran görece zor anlaşılır olması alternatif bir başka çeviri çabasına girilmesi ile sonuçlanmıştır. Çalışmanın önemi, orijinal eserin günümüz Türkçesiyle ikinci bir çevirisinin kazandırılmış olması ve ilk çevirisinin önce anlaşılır hale getirilip (transkripsiyon ve açıklama) sonra da çeviride yerleştirme stratejisi açısından incelenmesidir. Çalışmanın amacı içerisinde, çevirinin incelenmesinde tercih edilen yerleştirme stratejisinin nasıl uygulanmış olduğunun tespit edilmesi yer almaktadır. Bu amaca yönelik olarak orijinal eserin erek okur açısından yerleştirici bir strateji ile çevrilmiş olduğu iddia edilmekte, incelemede buna yönelik örneklerle yer verilmektedir. Mevcut çalışmanın kapsamı yine çalışmanın amacına uygun olarak çeviri metinden yerleştirme unsurlarının tespiti, bu unsurların orijinal metin ile anlaşılabilirliği artırmak adına önerilen alternatif çeviri metin (yeni bir çeviri) desteğiyle karşılıklı incelenmesi şeklindedir. Örneklerin incelendiği bölümde yer yer çeviri eşdeğerliğine⁴ ilişkin tespitlerde de bulunulmuştur. Çalışmanın

³ "Rehine" başlığı ile Türkçeye çeviren Burhanettin Batman için bkz.; Schiller, Friedrich von. (1959). Balad'lar ve Şiirler, (Çev. Burhanettin Batman), İstanbul Mat. Bkz. ayr.; Burçoğlu Kuran N. (2010). Çeviriye Bilimsel Yaklaşımlar. İstanbul: Multilingual (s. 80, 94-104).

⁴ Çeviri eşdeğerliğine yönelik çıkarımlarda adı geçen eşdeğerlik türleri, Werner Koller'in eşdeğerlik sınıflandırmasında açıkladığı manada kullanılmaktadır. Bunlar kısaca şu şekildedir: 1) *Düz anlamsal Eşdeğerlik (denotative Äquivalenz)*: İçeriksel/içerik düzeyinde değişmezliktir. 2) *Yan anlamsal Eşdeğerlik (konnotative Äquivalenz)*: Metin içerisinde söz söyleme biçiminin yan anlamlarla/çağrışımlarla gerçekleştirilmesidir. Bu yan anlamlar sınıfsal yapı, topluluk (grup) dili, coğrafi boyutlar ve frekans (geliş-gidiş) vb. durumlara ilişkin olarak aktarımda yer alırlar. Metin içerisindeki söz söyleme biçimi, bilhassa eşanlamlı ya da eşanlama yakın ifade imkânları arasında yapılan özgün seçim aracılığıyla aktarılır. Koller bu kategoriye ait Eşdeğerlik kavramına yan anlamsal Eşdeğerlik der. 3) *Metin kurallarına dayalı Eşdeğerlik (textnormative Äquivalenz)*: Belirli bir metin türü için geçerli olan metin ve dil kurallarına (geleneğe, göreneğe ve adetlerin dile yansımış kaidelerine) dayanan Eşdeğerlik türüdür. Metin türüne özgün niteliklerle ilgilidir. 4) *Edimsel Eşdeğerlik (pragmatische Äquivalenz)*: Çevirinin yönelmiş olduğu alıcı (okuyucu) ve bu alıcının anlama koşullarını temel alarak oluşturulmuş çeviri metinden bahsedilir. Özellikle, çevirinin alıcıya ayarlanabilmesi beklenir. Bu türden, alıcıyı muhatap alan ve iletişimsel işlevini tamamlayabilen metinler için söz konusu olan Eşdeğerlik kavramıdır. 5) *Biçimsel-estetikle ilgili Eşdeğerlik (formal-ästhetische Äquivalenz)*: Kaynak metnin biçimsel ve bireye ait (yazar ya da anlatıcı) biçimsel özellikleriyle ilgili Eşdeğerlik kavramıdır (Koller, 2011: 219). Detaylı bilgi için bkz. ayr.; Koller, W. (2011). *Einführung in*

kapsamı gereği bu tür tespitlerden mümkün olduğunca kaçınılmasına rağmen eldeki çeviri metnin içerdiği unsurların aktarımı ile yerleştirme stratejisi arasında bağlantı kurulabilen örneklerde lüzumlu görüldüğünden bu türden tespitlere kısmen başvurulmuştur.

1.1. Kaynak ve çeviri metnin biçimi

"Die Bürgschaft" baladı⁵, her biri 7 dizeden meydana gelmiş toplam 20 kıtadan oluşmaktadır. Balatta pek çok stilistik unsur (Anaforlar, Tarizler, Enjambmentler: (Bir dizede anlam tamamlanmadığı zaman onu tamamlayacak kelimelerin ikinci diziye bırakılması⁶), apostroflar vb.) kullanılmıştır.⁷ Mevcut çalışmada incelenen Ali Bey Hüseyinzâde'nin "Kefalet Yahud Vefadar Dost(lar)" başlıklı çevirisi ise her biri 8 dizeden oluşan yine toplam 20 kıta olacak şekilde biçimlendirilmiştir.

- die Übersetzungswissenschaft, (8. Auflage)*. Tübingen: A. Francke Verlag. (s. 219-268). Ayrıca "çeviribilimde eşdeğerlik" tanımlarına ve tartışmalarına, diğer eşdeğerlik sınıflandırmalarına yönelik detaylı bilgilere ulaşmak ve çalışmada sözü edilen "işlevsel eşdeğerlik" ve "üst düzey eşdeğerlik" ifadeleriyle ilgili genel manada bilgi edinmek için bkz.; Soysal, F. (2012). *Eşdeğerlik ve Skopos Kuramının Çeviri Eylemine Uygulanabilirlikleri: Bertolt Brecht Çevirilerine Eleştirel Bir Yaklaşım*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi. (s. 7-41, 43-45, 84, 98-102, 111-112, 155). Bkz. ayr.; Soysal, F. "Werner Koller'in Eşdeğerlik Sınıflandırmasına Farklı Bir Yaklaşım", içinde *Proceedings Book of Uluslararası Dil ve İletişim Sempozyumu: Araştırma Eğilimleri ve Güçlükler*. Erzurum: Mega Press. (s. 1429). "Eşdeğerlik" hususunun eldeki çalışmanın kapsamı dışında kalan bir konu olduğu burada yinelenecek sadece, bilhassa, "çeviribilimde eşdeğerlik kavramı"na ilişkin daha detaylı bilgi içeren, yerli ve yabancı çeviribilim literatüründe yer alan ileri okumalara yönelik başlıca bazı kaynaklar şöyle sıralanabilir: Akbulut, Ayşe Nihal. (2004). *Söylenceden Gerçekliğe*. İstanbul: Multilingual; Aksoy, N. Berrin. (2002). *Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi*. Ankara: İmge Kitapevi Yay.; Aktaş, Tahsin. (1995). "Çeviri İşlemi ve Eşdeğerlik". *G.Ü. Gazi Eğitim Dergisi*, Yeni Dönem, S.3.; Aktaş, Tahsin. (1996). *Çeviri İşlemine Genel Bir Bakış*. Ankara: Orsen Mat.; Albrecht, Jörn. (1998). *Literarische Übersetzung. Geschichte, Theorie, kulturelle Wirkung*. Darmstadt; Eruz, Sakine. (2003). *Çeviribilim: Çeviriden Çeviribilime*. İstanbul: Multilingual; Yazıcı, Mine. (2010). *Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuramları*, (2. Baskı). İstanbul: Multilingual; Alexieva, Bistra. (1993). *A Cognitive Approach to Translation Equivalence. Translation as a Social Action*. (yay. haz. ve çev. Palma Zleteva), Londra and New York: Routledge; Apel, Friedmar. (2003). *Literarische Übersetzung*. (2. Aufl.), Weimar: J. B. Metzler Verlag; Baker, Mona. (1992). *In Other Words: A Coursebook on Translation*. Routledge; Bassnett, Susan. (2002). *Translation Studies*, (Third Edition). London and New York: Routledge; Boztaş, İsmail. (1993). "Çeviri, Çevimen, Dilbilim İlişkisi, Çeviride Eşdeğerlik ve Kayıplar". *H.Ü. Edebiyat Fakültesi Dergisi*. Cilt 10, Sayı 2, Ankara; Burçoğlu Kuran, Nedret. (2010). *Çeviriye Bilimsel Yaklaşımlar*. İstanbul: Multilingual; Catford, John C. (1965). *A Linguistic Theory of Translation*. Londra: Oxford University; Doğan, Gürkan. (1995). *Çeviride Doğallık ve Bağntı, Çeviribilim 1*. (yay. haz. Işın Bengü-Öner), Bursa: A.Ü. Tömer Bursa Şubesi; Giuseppe, Palumbo. (2009). *Key Terms in Translation Studies*. Continuum International Publishing; Göktürk, Akşit. (1980). "Dilbilimsel Çeviri Kuramı". *Türk Dili Aylık Dil ve Yazın Dergisi*, Ankara: MEB.; Göktürk, Akşit. (2010). *Çeviri: Dillerin Dili*. İstanbul: YKY.; Halverson, Sandra L. (1997). *The Concept of Equivalence in Translation Studies: Much Ado About Something*. Target 9 (2); Jakobson, Roman. (1959). *On Linguistic Aspect of Translation*. *On Translation*, Cambridge: MA. Harvard University Press; Jäger, Gert. (1968). "Elemente einer Theorie und Technik des Übersetzens. Grundfragen der Übersetzungswissenschaft". *Beihefte zur Zeitschrift Fremdsprachen*, 2., 35-52; Köksal, Dinçay. (2008). *Çeviri Eğitimi-Kuram ve Uygulama*. Ankara: Nobel; Koller, Werner. (2011). *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*, (8. Auflage). Tübingen: A. Francke Verlag; Kurt, Rein. (1983). *Einführung in die Kontrastive Linguistik*. Darmstadt; Munday, Jeremy. (2001). *Introducing Translation Studies, Theories and Applications*. London and NewYork: Routledge; Newmark, Peter. (1988). *A Textbook of Translation*. Hertfordshire: Prentice Hall International; Nida, Eugene A. (1964). "Toward a Science of Translation. with Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating". Leiden; Pym, Anthony. (2010). *Exploring Translation Theories*. London and New York: Routledge; Pym, Anthony. (2012). "What happened to Equivalence?". <http://usuaris.tinet.cat/apym/on-line/powerpoint.html>. (Erişim Tarihi: 23.09.2019); Reiss, Katharina, Hans J. Vermeer. (1984). *Grundlegung einer allgemeiner Translationstheorie*. Tübingen: Max Niemeyer; Ricoeur, Paul. (2008). *Çeviri Üzerine*, (2006). (Çev. S. Ö. Kasar). İstanbul: Yapı Kredi Yay.; Rifat, Mehmet. (2003). "Göstergebilim Açısından Çeviri Etkinliği. Çeviri Kuramı ve Çeviri Kuramının Kuramı". *Çeviri Seçkisi 1*. İstanbul: Dünya Yay.; Stolze, Radegundis. (2011). *Übersetzungstheorien*. (6. Aufl.), Tübingen: Narr Verlag; Suçin, Mehmet Hakkı. (2007). *Öteki Dilde Var Olmak*. İstanbul: Multilingual; Thome, Gisela. (2012). *Übersetzen als Interlinguales und Interkulturelles Sprachhandeln*. Berlin: Frank & Timme; Toury, Gideon. (1980). *In Search of a Theory of Translation*. Tel Aviv: Tel Aviv University; Ülsever, R. Şeyda. (1999). *Linguistic Aspects of Translation Evaluation*. Eskişehir: Anadolu Ü. Yay. 1157; Wills, Wolfram. (1977). *Übersetzungswissenschaft Probleme und Methoden*. Stuttgart: Klett; Wills, Wolfram. (1982). *The Science of Translation*, Tübingen: Günter Narr Verlag.
- 5 1798 yılında Friedrich von Schiller tarafından kaleme alınarak yazımı tamamlanmış, 1799 yılında ilk kez onun Musenalmanach'ında (Sanat Almanakı/Yıllığı) yayınlanmıştır. Krş. <https://www.friedrich-schiller-archiv.de/inhaltsangaben/schiller-die-buergschaft-inhaltsangabe-interpretation-und-quelle/>. (Erişim Tarihi: 10.12.2019).
- 6 Bkz. <https://medium.com/@natamadergi/bir-tan%C4%B1%C4%B1m-dil-%C5%9Fiiri-l-a-n-g-u-a-g-e-poetry-a6c5b0cb597c>. (Erişim Tarihi: 15.12.2019).
- 7 Bkz. <https://www.mein-lernen.at/component/content/article?id=3171:ballade-die-buergschaft-friedrich-schiller>. (Erişim Tarihi: 12.12.2019).

1.2. Kaynak metnin konusu

Friedrich von Schiller'in "Die Bürgschaft" adlı baladının konusu ile ilgili ulaşılan kaynaklarda hemen hemen aynı tarihli anlatıya işaret edildiği görölmektedir. Balat, Möros ve Selinuntius arasındaki gerçek bir dostluk hakkındadır. Möros, Tiran (kral) Dionysius'u bir hançerle öldürmek ister, ancak bu eylemini gerçekleştirmeyebilir ve kralın yakın korumaları tarafından yakalanır. Ölümle karşı karşıya kalan Möros, Dionysius'tan kız kardeşinin evlenebilmesi için üç gün mühlet vermesini ister. Dönüşü için bir teminat olarak, arkadaşı Selinuntius'u krala sunar. Kral, eğer Möros zamanında geri dönmezse kendisinin özgür (suçsuz) sayılacağını ve arkadaşı Selinuntius'un onun yerine infaz edileceğini bildirir. Dönüş yolunda Möros, köprüleri yıkacak kadar nehrin kabarmasına neden olan şiddetli yağmurlar tarafından engellenir. Bu yüzden Möros ümitsizliğe kapılır. Çünkü arkadaşını mutlaka kurtarmak ister. Bütün cesaretiyle şiddetle kabaran sulara dalar ve bir şekilde kıyıya ulaşmayı başarır. Sonrasında soyguncular peyda olur ve onun üzerine saldırır. O ise bütün kuvvetiyle onlarla dövüşür, hatta içlerinden üçünü öldürür. Bir başka imtihan olarak bu sefer de susuzluktan ölmekle burun buruna gelir. Ancak arkadaşını kurtarma arzusunun vazgeçmez. Yer altından çıkan bir pınar Möros'u kurtarır. Tüm bunlar yaşanırken ona tanınan mühlet de azalmaktadır. O sıralarda arkadaşı Selinuntius çoktan çarmıha gerilmiştir. Fakat o, arkadaşı Möros'un döneceği ümidini yitirmez. İnfaz yerinde Möros, son anda kendisini gösterir. Kral Dionysius, bu gerçek sadakat ve dostluk karşısında duygulanır, etkilenir ve bu yüzden beklenmedik bir biçimde her ikisinin de canını bağışlar.⁸ Görüldüğü üzere tarihi anlatıdaki Möros, balatta Damon adıyla yer almaktadır. Tiran, yani Kral Dionysius ise Dionysos olarak kısmen adını korumaktadır.

1.3. Erek metin ve çevirmen

"Die Bürgschaft" baladını kaynak metnin biçimine bağlı kalarak Türkçeye "Kefalet Yahud Vefadâr Dost(lar)" başlığıyla aktaran çevirmen Ali Bey Hüseyinzâde (Turan)'dır. Ali Bey Hüseyinzâde, Turan soyadını sonradan almıştır. Çevirinin gerçekleştirildiği zaman kesin olarak bilinmese de çeviri 1923 yılında iki yerde yayınlanmıştır. Bunlardan biri *İçtihad* dergisidir. (İçtihad 1923: 159; 3265-3266). Biri de bağımsız kitapçıktır. (Hüseyinzade Ali 1923: 1-24). İçtihad dergisinde ve bağımsız kitapçıkta yayınlanan çeviri metinleri incelendiğinde her iki metnin birbirinin aynısı olduğu görülse de 84. dizede küçük bir farklılık göze çarpmaktadır. Zira İçtihad' da "Hakkı o da şimdi bir müstebidin!" dizesi kitapçıkta "O da hakkı şimdi bir müstebidin!" şeklinde ifade edilmiştir. (Hüseyinzade Ali 1923: 15). Çevirinin yayınlandığı 1923 yılında Anadolu'da Arap alfabesi kullanılmakta olup Cumhuriyet yeni ilan edilmiştir. Dolayısıyla erek metnin çevirmeni Hüseyinzâde Ali adıyla anılmaktadır. Soyadı kanunu henüz çıkmamıştır.⁹ Basıldığı yıl ise Cumhuriyet'in ilan edildiği yıla denk gelmektedir. Bu durumda erek metin 1923 yılına tarihlendirilebilir.

Ali Bey Hüseyinzâde Turan, 24 Şubat 1864 tarihinde Bakü'nün Salyan kasabasında doğmuştur. Tiflis'te lise öğrenimini tamamladığı sırada Rusça, Latince, Fransızca ve Almanca öğrenmiş, dünya edebiyatını tanımaya çalışmış, özellikle Goethe'yi çok sevmiştir. Edebiyatın yanı sıra tarihe de ilgi duymuştur. 1885 yılında girdiği Petersburg Üniversitesi Fizik-Matematik Fakültesini 1889'da bitirmiştir (Paşayeva ve Turan 2014: 11). Bu okulda öğrenci iken Mendelyef, Menşutkin, Vagner ve Beketof gibi devrin ünlü hocalarını tanımak fırsatı bulmuştur. Aynı zamanda Homer, Dante, Tasso, Schiller, Byron gibi Batı klasiklerini anlamaya çalışmıştır. 1890 yılında İstanbul'da Askeri Tıbbiyeye öğrenci olarak girmiştir. Burada sonradan şöhret olan Abdullah Cevdet, Şerafettin Mağmumi, İbrahim Temo, Cenap Şahabettin,

⁸ Bkz. <https://www.mein-lernen.at/component/content/article?id=3171:ballade-die-buergschaft-friedrich-schiller>. (Erişim Tarihi: 12.12.2019).

⁹ Çalışmanın bundan sonraki kısımlarında söz konusu erek metnin çevirmeni için "Hüseyinzâde Turan" nitelendirmesi kullanılmaktadır.

Rıza Tevfik, Bahattin Şakir, Dr. Nazım, İbrahim Tali, İshak Sükuti, Abdülkerim Sebati gibi pek çok ünlü isimle tanışmıştır. 1895 yılında bu okuldan Tabip Yüzbaşı olarak mezun olmuştur (Bayat 1998: 10,11). Doktorluk mesleğinin yanında siyasetle de uğraşmıştır. Ayrıca yazarlık, şairlik, ressamlık gibi yetenekleri olduğu anlaşılmaktadır. Batı dillerinden çeviriler yapmıştır. Çevirilerinden biri de balat olarak nitelendirilen, Schiller'in "Die Bürgschaft" adlı eseridir.

Hüseyinzâde Turan'ın Schiller'den yapmış olduğu söz konusu çeviriyle ilgili dile getirilen bir bilgilendirmede, onun "Die Bürgschaft" baladını Türkçeye aktarmayı tercih etmesinin tesadüf olmadığından söz edilmektedir. Buna göre, kaynak metinde işlenen Schiller'in müstebit bir yönetime karşı takındığı tutum; doğruluğun, dürüstlüğün, güvenin, vefanın, insanlığın öneminin vurgulanması gibi konular Hüseyinzâde Turan'ın bilhassa değer verdiği konulardandır. Dolayısıyla çevirmen sıfatıyla Hüseyinzâde Turan'ın, kendisinin bizzat içinde yaşadığı toplumda var olan söz konusu değerlerin daha da pekişmesini sağlamak amacıyla mevcut çeviriyi gerçekleştirdiği dile getirilmektedir (Uca 2017: 224).

Hüseyinzâde Turan'ın Schiller'den çevirdiği balat hususunda seçici davranması ve erek kültür değerlerini pekiştirme amacı gütmesi çevirmenin, çeviri eylemine başlamadan önce dahi yerlileştirici stratejiyi -bilinçli veya bilinçsizce- hedeflemiş olduğu iddia edilebilir. Elbette o zamanlar yerlileştirme yöntemleri mevcut çalışmada açıklandığı kadar belirgin olmayabilir. Ancak strateji olarak gerçekleştirilmek istenen şey çeviride yerlileştirmedir.

Çevirmenin yerlileştirici stratejiyi önceden hedeflemiş olabileceği iddiasını güçlendirmek adına, Hüseyinzâde Turan'ın, Turan soyadını nasıl ve niçin aldığı hususuna ayrıca değinmek gerekir. Hüseyinzâde Turan için en uygun soyadının "Turan" olabileceği, çünkü onun Turancılık fikrinin ilk taraftarlarından biri olduğu dile getirilmektedir. Kendisinin kaleme aldığı "Turan" adlı bir şiirden de bahsedilmektedir. Hatta Turan sözcüğünün siyasi manada Türk kavimleri birliğinin en son hedefi olması gerektiği Türkiye'de ilk defa Hüseyinzâde Turan tarafından ifade edilmiştir. Tüm bu sebeplerden ötürü onun "Turan"¹⁰ soyadını alması tesadüf değildir (krş. Uca 2017: 188-189). Hüseyinzâde Turan'ın Turancılık anlayışı, onun dile, edebiyata ve çeviriye bakış açısını da şekillendirmiş gibidir. O, dilde sadeliği ve anlaşılabilirliği savunur. Hem Batı dilinden ödünçleme yöntemiyle Türkçeye alınan sözcüklerin yerleşmesine hem de Eski Türkçenin sözcüklerinin ısrarla kullanılmasına karşı çıkmaktadır. Toplumun öz dilini öğrenmesi için çaba sarf etmekte, dil hususuna ayrıca önem vermektedir. Türk dilinin kapsayıcı ve yaygın bir dil olduğu kanaatindedir (krş. Uca 2017: 292). Dil konusunda çokça makale yayınlamış olan Hüseyinzâde Turan, Arapça için din ve mezhep dili, Farsça için şiir ve edebiyat dili nitelendirmelerinde bulunurken Türkçeyi yeni devir için ilerleme ve medeniyet dili olarak görmektedir. İdealleri arasında ise Türk dilini bir dünya dili olarak görebilmek yer alır (krş. Uca 2017: 294). Tüm bu idealleri ile soyadı yan yana getirildiği zaman, ona "Turan" soyadının verilmesinin isabetli olduğu kanaatine varılmaktadır.

2. Balat üzerine birkaç söz

Dans şarkısı anlamı ile İtalyanca çıkışlı (daha ziyade bölgesel / yöresel) olarak kaynaklarda yer alan *Balat*¹¹ 14. ve 15. yüzyıllar arasında Fransız literatüründe *Ballade* olarak şiir / nazım formunda işlenmiş,

¹⁰ "Turan" soyadını nasıl aldığı ile ilgili detaylı bilgi edinmek için bkz. ayr. Türk Ansiklopedisi, M.E.B. Ankara, 1983, C.XXXII, s.3; Laszlo RASONYI, *Tarihte Türklük*, Ankara, 1971, s. 259; Dr. Alaattin UCA, *İttihat ve Terakki Cemiyeti Kurucularından Türkçülük Fikrinin Ünlü Mütefekkeri*, Ali Bey Hüseyinzâde (TURAN), *Hayatı Fikirleri ve Eserleri*, Konya, Kömen Yayınları, 2017.

¹¹ *Balat* olarak da kaynaklarda yer aldığı gözlemlense de TDK güncel sözlüğünde ve yazım kuralında *Balat* şeklinde yer aldığı için mevcut çalışmada *Balat* ifadesinin kullanımı tercih edilmiştir. Bkz. <http://sozluk.gov.tr/>. (Erişim Tarihi: 15.07.2019)

nakaratlarla kullanılmıştır. 18. yüzyılda İngiliz literatürüne *Ballad* ifadesiyle halka dair ve epik şarkılar biçimde alınılarak devşirilmiş, oradan ise Almanca literatüre geçmiştir. Almanca literatürde halk balatları olarak nazımlar oluşturulmuş, sonrasında 1777 yılından itibaren, sanat balatları yazılmaya başlanmıştır. Balatlarıyla ünlü Alman şairler sanat balatlarını iyi nitelikte icra ederek bu nazım türünü üne kavuşturmuştur (Bürger, Schiller, Goethe, Uhland, Meyer ve birçokları burada örnek olarak verilebilir) (krş. Best 1987: 52; krş. Wilpert 1979: 66-67). Halk öykülerinden türeyen şarkılar biçiminde ortaya çıkmış baladın Batı Edebiyatı'ndaki konumu bu şekilde tasvir edilmektedir.

Baladın Türk Edebiyatı'nda alınışını genellikle üç uzun bir de kısa bentten¹² oluşan nazım biçimi şeklinde olmuştur. Uzun bentler altı ile on dize arasında değişmekle beraber kısa bentlerin dört ile beş dize arasında sınırlı olduğu belirtilmektedir. Sadece şiir olarak görülmeyen şarkı biçiminde de ortaya çıkabilen balatlar olduğundan o tür balatların nakarat bendi diye de adlandırılan bendinde tekrarlanan bir son dize yer almaktadır. Ayrıca kesin bir biçimde uyulması gereken bir kafiye düzeninden söz edilmemekte; içerdikleri konuların ise genelde masal ve efsane nitelikleri taşıdıkları belirtilmektedir.¹³ Yine farklı kaynaklarda baladın Batı kökenli bir nazım türü olduğu ve çoğunlukla efsanevi, masalımsı, bazen gülünç olayları konu edinen; bazen de söylentilerle eski hikayeleri işleyen üç uzun bir kısa bentten oluşan nazım veya şiir türü olarak tanımlandığı da görülebilmektedir. Batıdaki (etimolojik) manasına tarihsel açıdan bakıldığında Orta Çağ'da danslara eşlik eden ve hikâye biçiminde anlatılan lirik şiirlere balat denildiği görülmektedir. 18. yüzyıldan bugüne değin baladın geleneksel biçimini aldığı ve kısa anlatı şiiri şeklinde tanımlandığı dile getirilmektedir. Türk Edebiyatı'nda ise İkinci Meşrutiyet ve Cumhuriyet Dönemi'nde balat şeklinde şiir yazımına rastlandığı belirtilmektedir. Ancak -yukarıda açıklandığı üzere, baladın belli bir kafiye düzeni olmaması, bir bakıma şairin üslup ve tutumuna göre kafiyenin belirlenmesi söz konusuysa- Türk Edebiyatı'nda balatlarda genellikle çapraz kafiye düzeninin kullanılmış olduğuna dikkat çekilmektedir.¹⁴

Baladın tanımlaması yapılırken *nazım türü olan balat* için ayrı bir tanım getirildiği görülmektedir. Buna göre nazım türü olan balat, "*genellikle bir öyküsü olan kısa lirik şiirlere veya duygusal şarkılara, efsane ve aşk konularının işlendiği manzumelere verilen genel addir*". Ayrıca Batı etkisiyle Türk şiirine geçen bu nazım şeklinin şairler tarafından fazla rağbet görmediği de dile getirilen hususlardandır. (Karataş 2018: 51).

Görüldüğü üzere, balat denince ilk dikkat çeken şey onun bir şiir / nazım biçimi olduğudur. Ancak çok bentli nazım biçiminde bir anlatı söz konusudur. Aynı zamanda onlar, dize ve bent kullanılarak kafiyelendirilen fakat belirli bir vezin ölçüsü bulunmayan metinler olarak tasvir edilir. Baladın tipik özelliği; şiirin, epiğin ve dramının niteliklerini birleştirmesi ve bu üç ana türün bir melezini temsil etmesidir. Bilhassa, halk ve sanat balatları arasında farklılıklar olduğu kaynaklarda geçen ifadelerde yer almaktadır. Bu farklılıklar şu şekilde vurgulanabilir: Halk balatları sözlü geleneğe ve şarkıya olan yakınlıkları ile nitelendirilirken, sanat balatları yazılı olarak kaydedilmiştir. Bir yazar aracılığıyla ön plana çıkarılmıştır. Eğer balat söz konusuysa, genellikle 18. 19. ve 20. yüzyılın sanat balatlarının kastediliyor olduğu bilinmelidir. Kastedilen bu balatlar ise Bürger, Heine, Fontane, Goethe, Schiller vd. tarafından meydana getirilmiş olan sanat balatlarıdır, denebilir.¹⁵ Bu çalışmada yer alan balat Schiller'e ait bir sanat baladıdır. Arka planında yer alan olaylar ise kahramanlık içeren bir halk hikayesine

¹² Bent, bir şiirin 4, 5, 6, ve daha fazla dizeli / mısralı bölümlerinden her biri için kullanılan bir terimdir. (Y.N.). Bkz. ayr. "(...) bir şiiri meydana getiren ikilik (beyit), üçlük, dörtlük, beşlik vd. kümelere de bend denmiştir." (Karataş 2018: 54).

¹³ Bkz. <http://edebiyatsultani.com/bati-edebiyatından-alinan-nazim-sekilleri/>. (Erişim Tarihi: 20.07.2019).

¹⁴ Bkz. <https://www.turkedebiyati.org/balat.html>. (Erişim Tarihi: 20.07.2019).

¹⁵ Bkz. <https://wortwuchs.net/ballade/>. (Erişim Tarihi: 19.07.2019).

dayanmaktadır. Dolayısıyla Schiller'in, halk ve sanat baladında karışık veyahut melez bir icraatta bulunmuş olduğu iddia edilebilir.

3. Çeviride yerlileştirme tasvirleri

Çeviri stratejilerinden çeviride yerlileştirme üzerine dile getirilen düşünceler, genel itibariyle yerlileştirmenin ne olduğunu değil nasıl yapılmakta olduğunu ortaya koymaktadır. Bu tespiti dayanarak başlıkta tanım yerine tasvir sözcüğünün kullanımı daha uygun görülmüştür. Çeviride yerlileştirmenin nasıl tasvir edildiğine ilişkin kaynaklar daha ziyade bu konuyu çeviribilim açısından ele alan bilim insanlarından ve konuyla ilgili görüş bildiren düşünürlerden derlenerek aktarılmıştır.

Genel manasıyla çeviride yerlileştirme, erek dil okuyucuları için yabancı metnin tuhaflığını en minimal düzeyde yansıtmak uğruna şeffaf ve akıcı bir üslubun benimsendiği çeviri türünü belirtmektedir (Yang 2010: 77). Burada kullanılan tuhaflık ifadesi kaynak metindeki ilgili dilsel veya kültürel unsurlara işaret etmektedir. Dolayısıyla söz konusu tuhaf unsurların bilindik dil unsurlarına dönüştürülmesiyle bir yerlileştirme faaliyeti kastedilmektedir. Bir başka deyişle bu tasvire göre yerlileştirme, çevirisi gerçekleştirilecek kaynak metin unsurlarının erek dilde ve kültürde yer alan unsurlarla, alışlagelmiş bir imaj verilmesi amacıyla yer değiştirilmesi, çeviride tuhaflığın ortadan kaldırılması süreci olarak tarif edilebilir.

Çevirinin amaçları arasında -yerlileştirmenin lehine olan- kültürel bir ötekinin aynılaştırılması, fark edilebilir hale getirilmesi ve alışılmış olanın yansıtılabilmesi gibi faaliyetler yer almaktadır. Çeviride bu türden faaliyetlerin amaçlanması, her zaman yabancı metnin bütünüyle yerlileştirilmeye maruz kalmasına neden olabilmektedir (krş. Venuti 1995: 18; krş. ayr. Taş 2017: 7). Burada yerlileştirmenin kulağa olumsuz gelen bir yanı da varmış gibi bir izlenim hasıl olmaktadır. Çevirmenin yerlileştirme stratejisini benimsemesinin çeşitli nedenlerinden söz edilebilir. Bir örnek vermek gerekirse, çevirmen yaşadığı dönemin siyasi ve kültürel gerçekliklerine göre yerlileştirmeyi tercih edebilir (krş. Venuti 1998: 240-241; krş. ayr. Taş 2017: 7). Örnekleri çoğaltmak adına çevirmenin erek kültürdeki çeviri geleneğini sürdürme isteği, aykırı olmaktan çekinmesi ya da bilinçsizce çeviride yerlileştirme stratejisini benimsemiş olması gibi nedenler de sıralanabilir. Yerlileştirme stratejisi gereğince bir çevirmen, çeviri sürecinde tuhaf görünen kültürel unsurları erek dile aktarırken onları tamamen çıkarma, atlayarak çevirme, değiştirme, onlara ekleme yapma, onları erek (özgün) kültüre uyarlama, işlevsel çeviri kuramlarına uygun hareket etme gibi çeviri uygulamalarına başvurabilmektedir. (krş. Taş 2017: 7). Çevirmenin belirlediği herhangi bir stratejinin tüm çeviri ürünü etkileyeceği kaçınılmazdır. Yerlileştirme stratejisinin ne türden etkiler doğurabileceğine burada böylece yer verilmektedir.

Yerlileştirici çeviri, yabancı metnin dilsel ve kültürel farkının, erek dil okuyucusuna anlaşılabilir gelen bir metinle yer değiştirilmesi olarak da ifade edilebilir (Venuti'den aktaran Birdwood Hedger 2006: 262). Burada yine dilsel ve kültürel öğelerin tuhaflıklarından arındırılması faaliyeti farklı bir biçimde tasvir edilmektedir.

Bir başka açıdan bakıldığında, çeviriler kaçınılmaz olarak yerlileştirmenin icraata dökülmesi şeklinde yorumlanabilmektedir. Bunu en iyi sergileyen çeviriler kültürel değerlerin yeniden inşasında en çok etkili olan ve söz konusu etkiyi dikkate almada en fazla sorumluluk duyan, genellikle bir dereceye kadar yerli ifadelerle okumaya alışkın okuru kendilerine çekerler. Böyle çeviriler bu türden okurları yabancı

bir metindeki yeniden yorumlamalarla (revizelerle) büyülerler¹⁶. (Venuti 1998: 5). Yerli ifadelerin erek metinde yer bulması erek metin okuru açısından sürekli yeni yaklaşımlar / fikirler, yeni ufuklar ve yorumlar içererek onlara cezbedici gelmektedir. Yerleştirmenin okumayı alışkanlık haline getirmiş okurun ilgisini çekme hususunda başarılı bir kültürel çeviri aracı olduğu söylenebilir.

Çeviri eylemi daima bir yerleştirme sürecini içermektedir. Bu süreç, kaynak dilin anlaşılabilir olanlarının erek dildekilerle yer değiştirmesidir. Ancak yerleştirme asimilasyon şeklinde algılanmamalıdır. Çünkü yerleştirme, yabancı metnin baskın yerli değerlere tutucu bir indirgemesi değildir.¹⁷ (Venuti 2004: 203). Yabancı metnin kültürel unsurlarının erek kültürde erimesi ve erek metinde tamamı ile yerleştirilmesi, istenen ve umulan bir çeviri faaliyeti olarak görülmemektedir. Bunu destekler nitelikteki bir görüşe göre; önceden var olan kültürel öğeler, çeviri için kültürel özerklik iddiasıyla "hayaletlere" dönüşerek yavaş yavaş yok olmaktadır. Bu ise çeviri için erek dilin değerleriyle yabancı metni yazan, gerek dilsel (akıcılığı sağlayan) gerekse de kültürel nitelikte (bir Yahudi- Hristiyan tek tanrıcılığına uygun olarak "Zeus" için "Tanrı" karşılığı gibi) kapsamlı bir yerleştirmeyi uygulanabilir hale getirmektedir.¹⁸ (Venuti 2004: 210). Bu noktaya yöneltilen eleştiri kültürel değerlerin özgünlüğünü yitirmesi pahasına yerleştirilip yerleştirilmemesi ile ilgilidir. Bu sebepten belki de "çeviride etik" tartışması içerisinde değerlendirilmesi gerekir.

Bir diğer görüşte yerleştirme ile alakalı bir riske dikkat çekilmektedir. Bu, özgün yazarların tarzlarının ve hitap biçimlerinin ait olduğu uluslara özgü dil kandırmacalarının yalın ve yavan bir tekdüzeliğe indirgenmesi riskidir. Fakat Cohen "en iyi" çevirilerin bu "tehlikeden" kaçınabildiğine inanmaktadır.¹⁹ (Cohen'den aktaran Venuti 2004: 6). Bu risk, kaynak metnin yazarının üslubunun kaybolma riski olarak kısaca özetlenebilir. Cohen'in dile getirdiği söz konusu tehlikeden kaçınılması, nihayetinde çevirmen ile ilişkilendirilmektedir.

Yerleştirmenin bir bakıma yabancı metnin yabancılaştırıcı etkilerinden bazılarıyla mücadele etmek için şeffaf ve akıcı bir tarz geliştirmeye meyleden çeviri yaklaşımı olduğundan bahsedilmektedir. Yerleştirmenin tersi bir strateji olarak yabancılaştırma ise kaynak metnin yabancılığını bir miktar muhafaza ederek kasten erek dilsel ve kültürel gelenekleri bozan bir çeviri stratejisi şeklinde tasvir edilmektedir²⁰ (krş. Hatim 2014: 51). Dolayısıyla bir çevirmenin yabancılaştırma stratejisini uygulaması, yerleştirici unsurlara erek metinde yer vermemesi anlamına gelebilecektir.

Yerleştirme ve yabancılaştırma stratejileri arasındaki ayrımı vurgulayarak açık bir biçimde belirtme gereği duyan Friedrich Schleiermacher, 1813'te "Çevirinin Farklı Yöntemleri Üzerine" başlıklı makalesinde, iki stratejinin varlığından söz eder ve onları tartışmaya açar. Schleiermacher'in vardığı

¹⁶ Bkz. orijinal alıntı: "Translations, in other words, inevitably perform a work of domestication. Those that work best, the most powerful in recreating cultural values and the most responsible in accounting for that power, usually engage readers in domestic terms that have been defamiliarized to some extent, made fascinating by a revisionary encounter with a foreign text." (Venuti 1998:5).

¹⁷ Bkz. orijinal alıntı: "Translation, then, always involves a process of domestication, an exchange of source-language intelligibilities for target-language ones. But domestication need not mean assimilation, i.e., a conservative reduction of the foreign text to dominant domestic values." (Venuti 2004: 203).

¹⁸ Bkz. orijinal alıntı: "Preexisting cultural materials fade into "ghosts" with the claim of cultural autonomy for the translation, which can then carry out a thoroughgoing domestication that inscribes the foreign text with target-language values, both linguistic (fluency) and cultural (a Judeo-Christian monotheism-"writing 'God' for 'Zeus'")." (Venuti 2004: 210).

¹⁹ Bkz. orijinal alıntı: "Cohen also noticed the domestication involved here, "the risk of reducing individual authors' styles and national tricks of speech to a plain prose uniformity," but he felt that this "danger" was avoided by the "best" translations." (Venuti 2004: 6).

²⁰ Bkz. orijinal alıntı: "Domestication (...) is seen as an approach to translation which, in order to combat some of the 'alienating' effects of the foreign text, tends to promote a transparent, fluent translating style. This is contrasted with foreignisation, a translation strategy which deliberately breaks target linguistic and cultural conventions by retaining some of the 'foreignness' of the source text". (Hatim 2014: 51).

neticeye göre çevirmen, ya yazarı olabildiğince rahat bırakır ve okuyucuyu yazara doğru yönlendirir ya da okuyucuyu olabildiğince rahat bırakır ve yazarı okuyucuya yönlendirir²¹ (krş. Schleiermacher 1813/1963: 47). Her iki stratejinin çevirmen, yazar ve okuyucu üçgeninde adeta bir somutlaştırılma çabası burada dikkat çekmektedir.

17. ve 18. yüzyılların çeviri kuramı ve uygulamasında yerlileştirme basmakalıp bir ifade olarak kullanılmaktadır. Aynı zamanda, çevirmenler bir kayıp ve kazanç oranının kaçınılmaz olarak çeviri sürecinde gerçekleştiğini kabul eder ve çeviriyi yabancı metne eş sesli bir ilişki içerisinde konumlandırır. Onlar, en azından teoride, kaynak metnin yazarının özgün tarzına saygı duymaktadır. Örneğin, Dryden, bir çevirmenin "onu diğer herkesten ayıran bir yazarın karakterini" koruması gerektiğine dikkat çekmektedir.²² (Steiner'den aktaran Birdwood Hedger 2006: 22). Günümüzden yaklaşık üç yüz yıl öncesinde yerlileştirmenin stratejik boyutuyla algılanmadığı ve bugünkü manasıyla ciddi bir biçimde irdelenmediği kanaati bir kez daha burada dile getirilmiş olmaktadır. Ayrıca çeviri uygulamalarına kuramsal düşüncenin tamamen yansımamış olmasına rağmen özgün yazarların üslubunun korunması gerektiği fikrinin hâkim olduğu anlaşılmaktadır.

1937'de konuyla ilgili kaleme alınmış bir makalede, yabancılaştırma ve yerlileştirme meseleleri ele alınmaktadır. Burada, farklı diller ve dünya görüşleri arasında indirgenemez başlıklar içerisindeki çevirinin sefaletine işaret edilir. Neticede, çevirinin ihtişamının okuyucuyu dil alışkanlıklarından sıyrılmaya zorlayabilme ve onu yazarınkilerle birlikte hareket etmeye mecbur bırakabilme kudretiyle olanaklı olabileceği kanaatine varılır²³ (Gasset'ten aktaran Birdwood Hedger 2006: 40). Yerlileştirmenin tam tersi niteliğinde sunulan yabancılaştırma stratejisinin çeviriye ihtişam katacağı savunulmaktadır. Oysaki hangi strateji ile daha kaliteli çeviri ürünler elde edilebileceği hususu hâlihazırda tartışmalıdır.

Çeviribilime yayarak yerlileştirme betimlenmek istense, erek dilin ve kültürün kaynak dile ve kültüre üstünlüğü ve kaynak metnin alıcı kültür tarafından kullanılan bir nesne olarak hizmet ettiği sonucuna varılır.²⁴ (krş. Tian 2010: 79). Ayrıca yerlileştirmenin etimolojik manası, insanın gerçekleştirdiği çeviri etkinliğindeki düşünceyle bağdaşmaktadır. Bu görüş; erek dilin ve kültürün, kaynak dile ve kültüre üstün geldiği görüşüdür.²⁵ (krş. Tian 2010: 93). Buradan da anlaşılabilirliği üzere, yerlileştirme stratejisi kaynak kültür ve erek kültür arasında üstünlük sağlama meselesi gibi görülerek de ele alınabilmektedir.

Düz yazı çevirileri ve yerlileştirme stratejisi arasındaki ilişkiden bahsederken şiir çevirisinin de çeviribilimin meseleleri arasında yer aldığını unutmamak ve çeviri stratejileri açısından nasıl ele alındığına kısaca yer vermek gerekir. Şiir çevirisi üzerine yapılan bir değerlendirmede, yabancılaştırma ve yerlileştirme stratejileri arasındaki seçimin şiir çevirmenlerini nesir çevirmenlerinden daha fazla

²¹ Bkz. orijinal alıntı: "Meines Erachtens gibt es deren nur zwei. Entweder der Übersetzer lässt den Schriftsteller möglichst in Ruhe, und bewegt den Leser ihm entgegen; oder er lässt den Leser möglichst in Ruhe und bewegt den Schriftsteller ihm entgegen." Erişim Adresi: <http://users.unimi.it/dileffi/costazza/programmi/2006-07/Schleiermacher.pdf> (20.07.2019).

²² Bkz. orijinal alıntı: "Thus domestication was a commonplace in the 17th-18th centuries' translation theory and practice. At the same time, translators recognised that a ratio of loss and gain inevitably occurs in the translation process and situates the translation in an equivocal relationship to the foreign text. They respected, at least in theory, the original author's individual style. Dryden, for instance, declared that a translator must maintain "the character of an author, which distinguishes him from all others"

²³ Bkz. orijinal alıntı: "The Spanish philosopher Jose Ortega Y Gasset discussed the issues of foreignization and domestication in his 1937 essay. He saw the misery of translation in the irreducible differences between different languages and world visions. The splendour of translation is the ability to 'force the reader from his linguistic habits and oblige him to move with those of the author'"

²⁴ Bkz. orijinal alıntı: "Extended to Translation Studies, domestication implies that the target language and culture is superior to the source language and culture, and that the source text serves as an object used by the receiving culture."

²⁵ Bkz. orijinal alıntı: "The etymological sense of domestication agrees with the notion in human translation practice that the target language and culture is superior to the source language and culture."

etkilediği iddia edilmektedir. Şayet şiir, hâlihazırda küçük bir azınlık tarafından okunuyorsa o halde yabancı izlenimi veren versiyonları yayınlamanın ticari risklerinin de daha az önem arz ettiği vurgulanmaktadır²⁶ (krş. Birdwood Hedger 2006: 46). Çeviri eserlerin ticari boyutuna ilişkin çeviri şiirlerin basılıp basılmamasında çevirmenin hangi stratejiden yararlanmış olduğunun çok fazla etkili olmadığı burada iddia edilmektedir. Bir diğer ifadeyle, şiir çevirileri için kullanılan strateji satış rakamlarını etkilememektedir. Çünkü bu iddiaya göre, şiir okuru bellidir ve bir bakıma sabittir. Okur sayısının çok fazla değişmeyeceği öngörülmektedir.

Yabancılaştırmayı ve yerleştirmeyi mevcut düzlemde analiz etmek için çevirmenin inançlarına ve ayrıca çevirmenin, yazarın inançlarına karşı tutumuna aşına olmak gerekir. Yazarın ve çevirmenin aynı tarihsel dilimde yaşadıkları zaman ortak bir duyarlılığı paylaşma olasılıklarının daha yüksek olduğu ve çevrilen metnin aslına uygunluğunun arttığı ileri sürülmektedir. Dolayısıyla okuyucunun sempati (simpatico) prensibine göre yapılan herhangi bir çeviride duyduğu ses, daima yazarın sesi olarak bilinecektir; asla bir çevirmeninki olarak değil ya da ikisi arasındaki melez bir ses olarak hiç değil (aktaran Birdwood Hedger 2006: 257; bkz. ayr. Venuti 2004: 273). Buradaki iddiaya göre yazar ve çevirmenin tarihsel olarak ve arka plan (*habitus* da denebilir) bakımından bütünsellik sağlaması, söz konusu bir çeviri üründe çevirmeni her halükârda görünmez kılacaktır. Bu minval üzere, yabancılaştırma ve yerleştirme stratejilerinin farklı bir zeminde değerlendirilmesi uygun olacaktır.

4. Kaynak (orijinal) metin, erek (çeviri) metin ve sunulan alternatif çeviri metin

4. 1. Kaynak metin: "Die Bürgschaft" (Yazar ve Şair: Friedrich von Schiller, 1798)	4. 2. Erek metin (basılmış orijinal haliyle) (Çevirmen: Hüseyinzâde Ali Bey (Turan)) کفالت یاخود وفادار دوست
1 Zu Dionys, dem Tyrannen, schlich Damon, den Dolch im Gewande: Ihn schlungen die Häscher in Bande, "Was wolltest du mit dem Dolche? Sprich!" Entgegnet ihm finster der Wüterich. "Die Stadt vom Tyrannen befreien!" "Das sollst du am Kreuze bereuen."	1 دامون نامنده کنج بر وطنپرور، اثوابی آلفنده کیزلیوب خنجر، مستبد (ده نیس) ه تقرب ایتدی، فقط یقالاندی. (ده نیس) حدتله هایقیردی، ددی که: صاقلامه، سوبله ! بو حنجر نه ایجون؟ قصدک نه ایدی ؟ قصدم قورتارمقدی ظالمدن ناسی ! اولسون دار آغاجی بونک جزاسی !
2 "Ich bin", spricht jener, "zu sterben bereit Und bitte nicht um mein Leben: Doch willst du Gnade mir geben, Ich flehe dich um drei Tage Zeit, Bis ich die Schwester dem Gatten gefreit; Ich lasse den Freund dir als Bürgen,	2 مستبد (دامون) دیدی : ای ظالم، بن اولومدن قاچمام، اوکا حاضرم، یاشامق ایچون بن یالوارمام سکا ! اعداممی آنجق اوچ کون تأخیر ایت،

²⁶ Bkz. orijinal alıntı: "(...) the choice between foreignization and domestication affects translators of poetry more than those of prose, if only because poetry is now read by a small minority, so that the commercial risks of publishing foreign-looking versions is also less significant."

Ihn magst du, entrinn' ich, erwürgen."	بر لطف اولسون بکا سندن بو مهلت که تزویج ایده یم نشانلسنه همشیره می ؛ دوستم ضامن، قاچارسم کندیسنی ایده بیلیرسین اعدام !..
3 Da lächelt der König mit arger List Und spricht nach kurzem Bedenken: "Drei Tage will ich dir schenken; Doch wisse, wenn sie verstrichen, die Frist, Eh' du zurück mir gegeben bist, So muss er statt deiner erblassen, Doch dir ist die Strafe erlassen."	3 بو سوزلره قارشى ملك مستهزی، مهین بر نظرله تبسم ایتدی ؛ فقط صوکره بر آن دوشونوب دیدی : وریورم سکا اوچ کونک مهلت، لکن ختامنده ایتمزسه ک عودت، (ایشته سویلیورم، بیل بونی قطعی !) اولونر یرینه اعدام او کفیل ؛ سنک جزاک آنجق ایذیلر تاجیل ! ..
4 Und er kommt zum Freunde: "Der König gebet, Dass ich am Kreuz mit dem Leben Bezahle das frevelnde Streben. Doch will er mir gönen drei Tage Zeit, Bis ich die Schwester dem Gatten gefreit; So bleib du dem König zum Pfande, Bis ich komme zu lösen die Bande."	4 (دامون) رفیقنک نزدینه کیتدی، مستبدی، دیدی، قتله تصدی جرمیله ایذیلدم اعدامه محکوم ! همشیره مه یاپه بیلیمکچون دوکون مهلت ویردی بکا یالکر اوچ کون؛ کفیل اولمق کرک بکا بر دوستم؛ بو وظیفه یله اول تسلیم (ده نیس) ؛ چوق سورمز کلریم سنی تخلیصه ...
5 Und schweigend umarmt ihn der treue Freund Und liefert sich aus dem Tyrannen; Der andere ziehet von danen. Und ehe das dritte Morgenrot scheint, Hat er schnell mit dem Gatten die Schwester vereint, Eilt heim mit sorgender Seele, Damit er die Frist nicht verfehle.	5 محب صادقی (دامون) ک، خاموش بوینونه صارلدی، ایتدی در آغوش و در عقب تسلیم اولدی ظالمه. دیگرمی اورادن آیریلدی همان، اوچنجی کون دها شفق آتمه دن قارداشنگ اتمام ایتدی ولیمه آییننی؛ فقط روحنده عذاب، صادق الوعد ایتدی عودته شتاب.
6 Da giesst unendlicher Regen herab,	6

Von den Bergen stürzen die Quellen, Und die Bäche, die Ströme schwellen. Und er kommt ans Ufer mit wanderndem Stab, Da reisset die Brücke der Strudel herab, Und donnernd sprengen die Wogen Des Gewölbes krachenden Bogen.	او ائشاده بلا فاصله یاغان یاغمور شدتلندی، قوپدی بر طوفان : صولر ظغیان ایلوب ایندی طاغردن ؛ چایلر، سیلابلر قباروب جوشدی ... النده بر عصا یتشدی یولجی نهرک کنارنه... فقط ناکهان چاتیردادی کوپری کورلر کیی : طالغه لر کردابلر بیقیدی کمری !..
7 Und trostlos irrt er an Ufers Rand: Wie weit er auch spähet und blicket Und die Stimme, die rufende, schicket. Da stösset kein Nachen vom sichern Strand, Der ihn setze an das gewünschte Land, Kein Schiffer lenket die Fähre, Und der wilde Strom wird zum Meere.	7 طولاشدی ساحلده یولجی سرسری؛ کوز آلابیلدیکی قدر هر یری نظردن کچیردی دقتله، نومید، آوازی چقدیغی قدر سسلندی قایقلره، فقط اوکیمک حدی آچیلین ساحلدن؟ هانی او یکیت؟ کورک چکوب کچه بیلسین قارشى یه؟ جوشغون سیل اولورکن آزغین بر دریا !
8 Da sinkt er ans Ufer und weint und fleht, Die Hände zum Zeus erhoben: "O hemme des Stromes Toben! Es eilen die Stunden, im Mittag steht Die Sonne, und wenn sie niedergeht Und ich kann die Stadt nicht erreichen, So muss der Freund mir erbleichen."	8 نهرک کنارنده (دامون) اوزمان قیانوب یره ال قادیردی کریان دعایه تا کریدن مدد دیله دی: رحم ایت، دیدی، یارب بو آزغین سیلک تهورینی ایت آزلجق تسکین ! وقت دار، زواله کونش میل ایتدی ! کون باتمه دن اول وارمازسه م شهره جان ویره جک دوستم نافله یره!..
9 Doch wachsend erneut sich des Stromes Wut, Und Welle auf Welle zerrinnet, Und Stunde an Stunde ertrinnet. Da treibt ihn die Angst, da fasst er sich Mut Und wirft sich hinein in die brausende Flut Und teilt mit gewaltigen Armen Den Strom, und ein Gott hat Erbarmen.	9 آرتیور سیلرده کیتدکجه شدت، چار پیور طالغه یه طالغه پر حدت، کچیور زمانلر شاعت بساعت... (دامون) ک راحتی اولدی منساب، ناچار بردن بره جسارتلنوب آتلدی امواجه، برآز سباحت

	بیلیوردی، چلیک بازولریله یاردی سلی، چپقدی قارشی ساحله.
10 Und gewinnt das Ufer und eilet fort Und danket dem rettenden Gotte; Da stürzt die raubende Rotte Hervor aus des Waldes nächtlichem Ort, Den Pfad ihm sperrend, und schnaubert Mord Und hemmet des Wanderers Eile Mit drohend geschwungener Keule.	10 شبه یوق که اکا آجیدی خدا. اوده وظیفه شکرانی ادا ایده رک اورادن علی العجله اوزاقلاشدی. یولی بر اورمانلقدی... ناکاه بر اشقیای چتسی چپقدی ان مظلم بر یردن: حیدولر، قتله مهیا، اولدیار حائل کچیده، قالقدیلر طوپوزله اونوی تهدیده...
11 "Was wollt ihr?" ruft er vor Schrecken bleich, "Ich habe nichts als mein Leben, Das muss ich dem Könige geben!" Und entreisst die Keule dem nächsten gleich: "Um des Freundes willen erbarmet euch!" Und drei mit gewaltigen Streichen Erlegt er, die andern entweichen.	11 زواللیده نه بت قالدی نه بکر؛ قورقودن حایقردی: نه استرسکز! عبارتدر بتون وارم جانمدان، اوده حقی شیمدی بر مستبدک! دوستمه یازقدر، مرحمت ایدک برینک کرزنی قاپدی ناکهان، بر حمله ده سردی اوچنی یره! صاغ قالانلر مجبور اولدی فراره.
12 Und die Sonne versendet glühenden Brand, Und von der unendlichen Mühe Ermattet sinken die Kniee. "O hast du mich gnädig aus Räubershand, Aus dem Strom mich gerettet ans heilige Land, Und soll hier verschmachtend verderben, Under der Freund mir, der liebende, sterben!"	12 کونش اودم آلاو نشر ایدیوردی. یولک مشقتی (دامون) ی یوردی دیزلرنده آرتیق قالمادی درمان... " لطف وعنايتک سنک، یاربی " سیلدن، اشقیادن قورتاردی بنی! شمدی بو موبارک وطنده پویان، روامی، اوله یم بن صوسزلقدان، صادق دوستم کیتسین بوش یره قربان!..
13 Und horch! da sprudelt es silberhell, Ganz nahe, wie rieselndes Rauschen, Und stille hält er, zu lauschen; Und sieh, aus dem Felsen, geschwätzig, schnell, Springt murrend hervor ein lebendiger Quell,	13 آمان دیکله یره لم! سیمین وطنان بر زمزمه!.. بلکه بر آب روان!.. طوردی، قولاق ویردی وحقیقه

Und freudig bückt er sich nieder Und erfrischt die brennenden Glieder.	قايالق بر يرده كوردی بر قايناق ! چاغلايوردی صويی، لطيف و براق... عادتا مست اولدی مسرتندن، اكيلدی سوندوردی حرارتی، ديكلنديردی يورغون عضلاتتی...
14 Und die Sonne blickt durch der Zweige Grün Und malt auf den glänzenden Matten Der Bäume gigantische Schatten; Und zwei Wanderer sieht er die Strasse ziehn, Will eilenden Laufes vorüber fliehn, Da hört er die Worte sie sagen: "Jetzt wird er ans Kreuz geschlagen."	14 اودام زمردین دالدر، بوداقلر آره سندن باقان كونش رونقدار قيريلرده ديواندم اوزون كولكه لر ترسيم ايديوردی. اورادن كزر ايديوردی ايكي يولجی برابر... (دامون) قالقوب آندی سريع خطوه لر، كچدی يانلرندن، فقط ايشيتدی شو سوزلری: "اونی آصارلار شيمدی" ..
15 Und die Angst beflügelt den eilenden Fuss, Ihn jagen der Sorge Qualen; Da schimmern in Abendrots Strahlen Von ferne die Zinnen von Syrakus, Und entgegen kommt ihm Philostratus, Des Hauses redlicher Hüter, Der erkennt entsetzt den Gebieter:	15 قلبنی صيزلندی بو مدهش خبر، سيرينه بر قورقو ويردی بال و پر؛ اوچيوردی (دامون) الم سوقيله... كورندی اوزاقدن (سيرا كوز) شهری: پارلايوردی سورك يوكسك برجلری آقشامك ارغوان قيزيل شوقيله... (دامون) ك اوكنه چيقدی (فيلوسترات) مخلص بنده سی، پرتلاش وحيرت،
16 "Zurück! du rettetest den Freund nicht mehr, So rette das eigene Leben! Den Tod erleidet er eben. Von Stunde zu Stunde gewartet' er Mit hoffender Seele der Wiederkehr, Ihm konnte den mutigen Glauben Der Hohn des Tyrannen nicht rauben."	16 طانيدی اوزاقدن افندسنی؛ ديدی: "قاچ قورتار كندی نفسی ! آرتيق محبکی قورتاره مازسين ! شيمدی ايندیلور ميدانده بر دار ! عودتکه ايتدی حیلی انتظار، كسمدی امیدی صوكنه دكين: دائم مستبدك مستهزيانه سوزلرينه قارشى طوردی مردانه،
17 "Und ist es zu spät, und kann ich ihm nicht,	17

Ein Retter, willkommen erscheinen, So soll mich der Tod ihm vereinen. Des rühme der blut'ge Tyran sich nicht, Dass der Freund dem Freunde gebrochen die Pflicht, Er schlachte der Opfer zweige Und glaube an Liebe und Treue!"	ایماننه اصلا کلمدی خلل! "مشکلاتی بولک عزممه انکل اولدی کجکدیردی بو قدر بنی؛ قورتارامزسه م بن شمدی اویاری قاووشدیرسین بنی موت آکا باری! دوستک دوسته کوروب اهانتتی اوکونمه سین خونخار! او ایکی قربان کسین فقط بیلسین: وار حب وایمان!
18 Und die Sonne geht unter, da steht er am Tor, Und sieht das Kreuz schon erhöht, Das die Menge gaffend umstehet; An dem Seile schon zieht man den Freund empor, Da zertrennt er gewaltig den dichter Chor: "Mich, Henker", ruft er, "erwürget! Da bin ich, für den er gebürget!"	18 غروب ایدیوردی افقده خورشید... شهرک قیوسنه یتیشوب نومید (دامون) کوردی حاضر بر دارآغاجی، اطرافنده شاشقین بر ازدحام وار، دوستک بویننه ایب طاقیورلر. او جم غفیری پر شدت یاردی، هایقیردی: "ایشته بن! جلادلر، آمان اودکل! بنم بن! اوله جق قربان.."
19 Und Erstaunen ergreift das Volk umher, In den Armen liegen sich beide Und weinen vor Schmerzen und Freude. Da sieht man kein Augen tränenleer, Und zum Könige bringt man die Wundermär'; Der fühlt ein menschliches Rühren, Lässt schnell vor den Thron sie führen,	19 قالدی بهت وحیرت ایچنده حضر... متهیج ایکی یار وفادار آتالیوب صارلدی یکدیکرینه، آغلادی سوینجدن یاخود المدن.. یوقدی اوراده کوزیاشی دوکمه ین. حکمداره خبر ویرلدی وقعه؛ اویاندی قلبنده بر انسانیت؛ حضورینه ایتدی اونلری دعوت،
20 Und blicket sie lange verwundert an. Drauf spricht er: "Es ist euch gelungen, Ihr habt das Herz mir bezwungen; Und die Treue, sie ist doch kein leerer Wahn- So nehmet auch mich zum Genossen an: Ich sei, gewährt mir die Bitte, In eurem Bunde der dritte!"	20 ایکی دوسته حیران باقدی برمدت، دیددی که: نه بیوک موفقیت! قلیمی بنم سز تسخیر ایتدیکز: بیلدم که دنیاچه وار ایمش وفا؛ بیلدم که صداقت دکلمش رؤیا!.. شمدی بر رجام وار: آره کزه سز

	بنی ده آلیکز! اوله یم مخلص بزم وفاده همبزم ثالث!..

4. 3. Erek metin: "Kefalet yahud Vefâdâr Dost(lar) ²⁷ " (Transkripsiyon edilmiş haliyle) (Çevirmen: Hüseyinzâde Ali Bey (Turan))	4. 4. Sunulan alternatif çeviri metin: "Terhin" (Çeviren: Fırat Soysal)
1 Damon namında genç bir vatanperver, Esvâbı ²⁸ altında gizleyip hançer, Müstebid ²⁹ (Denis) e takarrüb ³⁰ etti, Fakat yakalandı. (Denis) hiddetle Haykırdı, dedi ki: Saklama, söyle! Bu hançer ne için? Kastın ne idi? -Kastım kurtarmaktı zalimden nası! ³¹ -Olsun darağacı bunun cezası!	1 Zorba hükümdara, Dionys'e, sinsice Yaklaştı Damon, giysinin içinde hançeri: Grubun içindeki hafiye onu patakladı, "Bu hançerle ne yapmak istedin? Konuş!" Gözünü kan bulamış kişi kasvetli bir biçimde ona cevap verir. "Şehri zorbadan kurtarmaktı niyetim!" "Çarmığa gerilmek olur bunun bedeli"
2 Müstebide (Damon) dedi: Ey zalim, Ben ölümden kaçmam, ona hazırım, Yaşamak için ben yalvarmam sana! İdamımı ancak üç gün tehir et, Bir lûtf olsun bana senden bu mühlet Ki tezvic ³² edeyim nişanlısına Hemşiremi; ³³ dostum zâmin, ³⁴ kaçarsam Kendisini edebilirsin idam!..	2 O, "ölmeye hazırım" der, "Ve yaşamım için yalvarmam: Yine de bana merhamet etmek istiyorsan Senden üç gün mühlet diliyorum, Kız kardeşimi everinceye kadar Dostumu sana rehin olarak bırakıyorum. Şayet tüyersem, onu sallandırırısın."
3 Bu sözlere karşı melik ³⁵ müstehzi, ³⁶ Mühin ³⁷ bir nazarla tebessüm etti; Fakat sonra bir an düşünüp dedi: -Veriyorum sana üç günlük mühlet, Lakin hitamında ³⁸ etmezsen avdet, ³⁹ (İşte söylüyorum, bil bunu katı!) Olunur yerine idam o kefil; Senin cezan ancak edilir tecil!.. ⁴⁰	3 Bunun üzerine Kral entrikalı bir şekilde gülümser Ve kısa bir muhakemeden sonra konuşur: "Sana üç gün mühlet lütfediyorum: Fakat şunu bil, şayet mühlet sona erer de, Senden ses çıkmazsa, Senin yerine o ölmelidir, Tabii senin cezan da bağışlanır."
4	4 Ve o dostuna varır: "Kral istiyor,

²⁷ 159 numaralı (İçtihad) a dercedildikten sonra ayrıca kitap şeklinde basılmıştır.

²⁸ Esvâb: giysi.

²⁹ Müstebid: despot, diktatör.

³⁰ Takarrüb: yaklaşma.

³¹ Nas: insanlar, halk.

³² Tezvic: evlendirme.

³³ Hemşire: kız kardeş, abla, bacı.

³⁴ Zâmin: kefil.

³⁵ Melik: hükümdar, kral.

³⁶ Müstehzi: eğlenen, alay eden.

³⁷ Mühin: hor ve hakir gören.

³⁸ Hitam: son, nihayet.

³⁹ Avdet: dönüş, geri gelme.

⁴⁰ Tecil: erteleme.

An exemplification of domestication: Translation of Friedrich von Schiller's ballad "Die Bürgschaft" into Turkish by Ali Bey Hüseyinzâde (Turan) / A. Uca; F. Soysal (pp. 784-815)

(Damon) refikinin ⁴¹ nezdine gitti, Mustebidi, dedi, katle tasaddi ⁴² Curmiyle ⁴³ edildim idama mahkûm! Hemshireme yapabilmek için düğün Mühlet verdi bana yalnız uç gün; Kefil olmak gerek bana bir dostum; Bu vazifeyle ol teslim (Denis) e; Çok sürmez gelirim seni tahlise... ⁴⁴	Ödememi kanuna karşı gelmenin bedelini Çarmıhta bitecek hayatımla. Yine de lütfediyor bana uç gün, Bir an evvel vermem için kız kardeimi kocaya; Kalacaksın bu yüzden sen krala rehin, Ben gelene kadar prangaları çözmeye."
5 Muhibb-i sadıkı ⁴⁵ (Damon) un, hamuş ⁴⁶ Boynuna sarıldı, etti derauş ⁴⁷ ve derakab ⁴⁸ teslim oldu zalime. Diğeri oradan ayrıldı heman, ⁴⁹ Üçüncü gün daha şafak atmadan Kardaının itmâm ⁵⁰ etti velime Ayinini; ⁵¹ fakat ruhunda azab, Sâdık-ul va'd ⁵² etti avdete ⁵³ Şitâb. ⁵⁴	5 Ve sadık dostu onu kucaklar, suskundur Kendisi zorba hükümdara doğru yaklaşır; Diğeri onlardan uzaklaşır. Ve üçüncü şafak sökmeden önce, Kız kardeşini everme işini carcabuk bitirmiş, Canla bala acele eder evine, Verilen süreyi gecirmesin diye.
6 O esnada bila fasıla yaan Yağmur Őiddetlendi, koptu bir tufan: Sular tuyan ⁵⁵ edip indi dağlardan; Çaylar, seylabeler ⁵⁶ kabarıp cotu... Elinde bir asa ⁵⁷ yetiti yolcu Nehrin kenarına... Fakat na gehan ⁵⁸ Cattırdadı köprü gök gürler gibi: Dalgalar, girdaplar ⁵⁹ yıktı kemeri!.. ⁶⁰	6 O sırada yaar bir yağmur, dinmeyen, bardaktan boşalırcasına, Pınarlar fişkırpıp akar dağlardan aaıya, Ve dereler, nehirler kabarıp, Pekala ulaşır kıyıya elinde gezdirdii asayla, O anda bir taşkın köprüyü açar, Ve gürleyerek parçalar dalgalar Kemerin cattırdayan kubbesini.
7 Dolatı sahilde yolcu serseri; ⁶¹ Göz alabildiği kadar her yeri Nazardan gecirdi dikkatle, nevmid, ⁶² Avazı cıktıı kadar seslendi Kayıklara, fakat o kimin haddi	7 Şaşırır yolunu sahil kıyısında ümitsiz: Ne kadar uzaı gözlemlerse ve incelese Ve ne kadar uzağa yollasa sesini, cılıını. Güvenilir sahilin hiçbir kayıına denk gelmez o vakit, Onu matlup diyara salıverecek,

⁴¹ Refik: arkadaş, yolda, dost.

⁴² Tasaddi: taarruz etmek, bir işe balamak, kalkışmak.

⁴³ Cürm: suç, kabahat.

⁴⁴ Tahlis: kurtarmak.

⁴⁵ Muhibb-i sadık: sadık dost.

⁴⁶ Hamuş: sessizce.

⁴⁷ Derauş: kucaklamak, sarılmak.

⁴⁸ Derakab: hemen, derhal.

⁴⁹ Heman: derhal.

⁵⁰ İtmâm: tamamlama, bitirme.

⁵¹ Velime ayini: duun töreni.

⁵² Sâdık-ul Va'd: sözünde duran.

⁵³ Avdet: donuş, geri gelme.

⁵⁴ Şitâb: komak, acele etmek.

⁵⁵ Tuyan: aşmak, taşmak, azgınlık.

⁵⁶ Seylab: taşkın su, sel.

⁵⁷ Asa: denek, baston.

⁵⁸ Na gehan: birdenbire ansızın.

⁵⁹ Girdap: suyun dönerek ukurlaıı yer, suyun akarak dönmesi.

⁶⁰ Kemer: köprünün yay biçiminde üst eii.

⁶¹ Serseri: baıbo, çaresiz.

⁶² Nevmid: ümitsiz, kederli, cesareti kırılmış.

Adres

Kırklareli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı
Bolumu, Kayalı Kampüsü-Kırklareli/TURKIYE
e-posta: editor@rumelide.com

Address

Kırklareli University, Faculty of Arts and Sciences, Department of
Turkish Language and Literature, Kayalı Campus-Kırklareli/TURKEY
e-mail: editor@rumelide.com

Açılsın sahilden? Hani o yiğit? Kürek çekip geçebilsin karşıya? Coşkun sel olurken azgın bir derya!	Hiçbir kaptan gemileri hareket ettiremez ki, Ve azgın nehir denize dönüşür.
8 Nehrin kenarında (Damon) o zaman Kapanıp yere el kaldırdı giryân ⁶³ Duaya, Tanrı'dan medet diledi: Rahm et, ⁶⁴ dedi, Ya Rab bu azgın selin Tehevvürünü ⁶⁵ et azacık ⁶⁶ teskin! ⁶⁷ Vakit dar, zevâl ⁶⁸ güneş meylett! Gün batmadan evvel varmazsam şehre Can verecek dostum nafiye yere!..	8 O esnada sahile çöker, gözyaşı döker ve yakarır, Ellerini kaldırır Zeus'a açar: "Ne olur durdur şu fırtınalı hengameyi! Saatler hızla geçmekte, öğlen vaktinde tepede Güneş ve eğer ki o aşığı inerse Ve dâhi eğer ben şehre ulaşamazsam, O dost ölmek zorunda kalacak benim yerime."
9 Artıyor sellerde gittikçe şiddet, Çarpıyor dalgaya dalga pür hiddet, Geçiyor zamanlar saat be saat... (Damon) un rahatı oldu münselib, ⁶⁹ Nâçar ⁷⁰ birdenbire cesaretlenip Atıldı emvâce, ⁷¹ biraz sibâhat ⁷² Biliyordu, çelik bâzularıyla ⁷³ Yardı seli, çıktı karşı sahile.	9 Aksine artarak sürer fırtınalı galeyan, Ve dalgalar dalgalara karışır, Ve saatler saatleri kovalar. Derken kaygı onu mecbur eder, o an cesaretini toplar Ve atverir kendini çağlayan taşkın suyun içerisine Ve yarar kuvvetli kolları ile Akıntıyı, bir tanrı merhamet sahibi çıkar.
10 Şüphe yok ki ona acıdı Hüda. O da vazife-i şükranı eda Ederek oradan alelacele Uzaklaştı. Yolu bir ormanlıktı... Nâgâh ⁷⁴ bir eşkıya çetesi çıktı En muzlim ⁷⁵ bir yerden: haydutlar, katle Müheyya, ⁷⁶ oldular hail ⁷⁷ geçide, Kalktılar topuzla onu tehdide...	10 Ve karaya ulaşmayı başarır ardından aceleyle fırlar Ve kurtarıcı tanrıya şükreder; Çıkagelir o sırada soyguncu çete Ormandan geceye özgü yerden, Dar geçitte sıkışır ve burnundan soluyan katil Ardından engel olur yolcunun süratine Tehditkâr kavisli gürz ile.
11 Zavallıda ne bet kaldı ne beniz; Korkudan haykırdı: ne istersiniz! İbaretir bütün varım canımdan, O da hakkı şimdi bir müstebidin! Dostuma yazıktır, merhamet edin! Birin gürzünü kaptı nâ gehan,	11 "Ne istersiniz?" diye haykırır o korkudan sararmış halde, "Canımdan gayri hiçbir şeyim yok Onu da vermem gerekiyor krala!" Ve kapar topuzu yanındakinden hemen: "Dostumun hatırı için merhamet gösterin!"

⁶³ Giryân: gözyaşı döken, ağlayan.
⁶⁴ Rahm: acımak, korumak, merhamet etmek.
⁶⁵ Tehevvür: yıkıcı gücün en üst mertebesi.
⁶⁶ Azacık: az, biraz.
⁶⁷ Teskin: yatıştırma, suhulet.
⁶⁸ Zevâl: son, güneşin batmaya başlaması.
⁶⁹ Münselib: rahatsız olmak, rahatı bozulmak.
⁷⁰ Nâçar: çaresiz, mecbur kalmış.
⁷¹ Emvâc: dalgalar.
⁷² Sibâhat: suda yüzmek.
⁷³ Bâzu: kolun omuz ile dirsek arasında kalan kısmı.
⁷⁴ Nâgâh: aniden, vakitsiz.
⁷⁵ Muzlim: karanlık, meçhul.
⁷⁶ Müheyya: hazırlanmış.
⁷⁷ Hail: perde, engel.

An exemplification of domestication: Translation of Friedrich von Schiller's ballad "Die Bürgschaft" into Turkish by Ali Bey Hüseyinzâde (Turan) / A. Uca; F. Soysal (pp. 784-815)

Bir hamlede serdi üçünü yere; Sağ kalanlar mecbur oldu firara.	Ve kuvvetli bir darbe ile üçünü Öldürür, diğerleri oradan sıvışılar.
12 Güneş o dem ⁷⁸ alev neşrediyordu. Yolun meşakkati (Damon) u yordu. Dizlerinde artık kalmadı derman... -Lûtf u inâyetin ⁷⁹ senin, Ya Rabbi, Selden, eşkiyadan kurtardı beni! Şimdi bu mübarek vatanda pûyan, ⁸⁰ Reva mı, öleyim ben susuzluktan, Sadık dostum gitsin boş yere kurban!..	12 Ve güneş kızgın ateşini yollar, Olağanüstü çabanın verdiği Yorgunlukla dizlerin bağı çözülür. "Beni haydutların elinden, fırtınadan merhamet ederek, Kurtaran kutsal toprağa kavuşturan, Sonrasında bu cehennem sığağıyla mahvolmalı mıyım, Ve fedakâr dostun, yerime ölmesi mi gerekiyor!"
13 Aman dinleyelim! Sîmin ⁸¹ ve tannân ⁸² Bir zembeme!.. ⁸³ Belki bir âb-ı revân!.. ⁸⁴ Durdu, kulak verdi ve hakikaten Kayalık bir yerde gördü bir kaynak! Çağlıyordu suyu, latif ve berrak... Adeta mest ⁸⁵ oldu meserretinden, ⁸⁶ Eğildi söndürdü hararetini, Dinlendirdi yorgun adalâtını.. ⁸⁷	13 Ve kulak ver! Orada çok yakında, Tiz bir şekilde şırl şırl şırıldar gibi fişkırmakta, Sus pus ol, kulak kesilmek için: Ve gör, kayadan, durmadan konuşurcasına, hızlı, Mırıldanarak fişkırmakta oradan capcanlı bir kaynak, Ve o sevinçle aşağı eğilir Ve sıcaktan kavruyan vücudunu serinletir.
14 O dem zümrüdün ⁸⁸ dallar, budaklar Arasından bakan güneş revnakdâr ⁸⁹ Kırlarda dev endam uzun gölgeler Tersim ⁹⁰ eyliyordu. Oradan güzer ⁹¹ Ediyordu iki yolcu beraber... (Damon) kalkıp attı seri hatveler, ⁹² Geçti yanlarından, fakat işitti Şu sözleri: "Onu asarlar şimdi" ..	14 Ve dalların arasından güneş belirir yeşil Ve çimlenmiş harikulade meranın üzerinde Ağaçlar devasa gölgeler; Ve iki gezgin görür yoldan geçen, Alelacele koşarak önlerinden geçip gitmek ister, O sırada onların sarf ettiği sözleri işittir: "O hali hazırda çarmığa gerilmektedir."
15 Kalbini sızlattı bu müthiş haber, Seyrine bir korku verdi bâl ü per; ⁹³ Uçuyordu (Damon) elem sevgiyle... Göründü uzaktan (Siragüz) şehri:	15 Ve endişe adımları sıklaştırdı; Istırap veren keder onun yakasını bırakmaz; O anda gün batımının kızılığında parıldar Uzaktan Siraküza'nın ⁹⁸ surlarının yükseltisi,

⁷⁸ Dem: zaman, vakit.

⁷⁹ İnâyet: yardım.

⁸⁰ Puyan: koşan.

⁸¹ Sîmin: gümüşten, gümüşe benzer.

⁸² Tannân: uzaklaşan, tınlayan, çınlayan.

⁸³ Zembeme: nağme, hoş ses.

⁸⁴ Âb-ı revân: akarsu.

⁸⁵ Mest: haz duymak.

⁸⁶ Meserret: sevinç.

⁸⁷ Adalât: adaleler.

⁸⁸ Zümrüdün: zümrüt gibi yeşil.

⁸⁹ Revnakdâr: parlak, latif, güzel, hoş.

⁹⁰ Tersim: resmedilmek, resmini yapmak.

⁹¹ Güzer: geçiş, geçme.

⁹² Hatve: adım.

⁹³ Bal ü per: kol ve kanat.

⁹⁸ Siraküza veya Sirakuza, İtalya'nın Sicilya Özerk Bölgesin'de Antik Yunan çağında bir koloni devleti olarak kurulmuş, günümüzde Siracusa ilinin merkezi olan kenttir. (Ç.N.).

Parlayordu surun yüksek burçları Akşamın erguvan ⁹⁴ kızıl şevkiyle... ⁹⁵ (Damon) un önüne çıktı (Filostrat) Muhlis ⁹⁶ bendesi, ⁹⁷ pür telaş ü hayret,	Onun karşısına Filostratus ⁹⁹ çıkar, Hanenin adil bekçisi, Dehşete kapılmış halde tanır efendisini:
16 Tanıdı uzaktan efendisini; Dedi: "kaç da kurtar kendi nefsin!" Artık muhibbini ¹⁰⁰ kurtaramazsın! Şimdi ediliyor meydanda berdâr! ¹⁰¹ Avdetine etti hayli intizâr, ¹⁰² Kesmedi ümidi sonuna değin: Daim müstebidin müstehziyâne ¹⁰³ Sözlerine karşı durdu merdâne, ¹⁰⁴	16 "Geri dön! Dostunu kurtarman mümkün değil artık, Bu yüzden kendi canını kurtar! O pekâlâ ölümü tadacak. Her saat başı bekleyip durdu Umudunu kaybetmeden geri dönüşünü ona, Yürekten inanç onu alıkoyabildi Zorba hükümdarın küçümsemesinden."
17 İmanına asla gelmedi hale! -Müşkilâtı ¹⁰⁵ yolun azmime engel Oldu, geciktirdi bu kadar beni; Kurtaramazsam ben şimdi o yarı Kavuştursun beni mevt ¹⁰⁶ ânâ ¹⁰⁷ bari! Dostun dosta görüp ihanetini Öğünmesin hunhar! ¹⁰⁸ O, iki kurban Kessin fakat bilsin: var hubb ¹⁰⁹ ve iman! ¹¹⁰	17 "Ve artık çok geç ve ben onun için olamam Bir kurtarıcı, hoşça gelen karşısına dikilen, Öyleyse ölüm onunla beni bir araya getirmeli. Övünmesin kana bulanmış zorba hükümdar, Dostun dosta taahhüdünü yerine getiremediği için, Katletsin varsın iki mazlumu Ve de inansın sevgiye ve sadakate!"
18 Gurub ¹¹¹ ediyordu ufukta hurşid... ¹¹² Şehrin kapısına yetişip nevmid (Damon) gördü hazır bir darağacı, Etrafında şaşkın bir izdiham var, Dostunun boynuna ip takıyorlar. O cemm-i gafiri ¹¹³ pür şiddet yardı, Haykırdı: "İşte ben! Cellâtlar, aman O değil! Benim ben! Olacak kurban.."	18 Ve güneş batmaktadır, o esnada dikilir şehrin kapısında o, Ve görür çarmıh yukarı yükseliyor bile, Kalabalık şaşkınca etrafını çevirmekte; Halatlar dostunu artık yukarıya doğru çekmektedir, O sırada kudretli yoğun bir ses çıkarır: "Beni, cellat", diye haykırır, "boğazla! Ben buradayım, o benim için kefil olmuştur!"
19 Kaldı beht ¹¹⁴ ve hayret içinde huzzâr... ¹¹⁵	19 Ve şaşkınlığa kapılmış halk dört bir yandadır,

94 Erguvan: eflatunla kırmızı arası renk.

95 Şevk: ışık, parlaklık.

96 Muhlis: samimi, sadık, riyasız.

97 Bende: köle, hizmetçi.

99 Filostratus ya da Filostratus, Roma İmparatorluğu döneminde yaşamış olan dört Yunan filozofun adıdır. (Ç.N.).

100 Muhibbi: dost.

101 Berdâr: asılmak, idam edilmek.

102 İntizâr: ümitle beklemek.

103 Müstehziyâne; alay eden, alaycı.

104 Merdâne: mertçe.

105 Müşkilât: zorluklar.

106 Mevt: ölüm.

107 Ânâ: ona.

108 Hunhar: zalim.

109 Hubb: sevgi.

110 İman: inanç.

111 Gurub: batma.

112 Hurşid: güneş.

113 Cemm-i gafir: kalabalık, muhafızlar.

114 Beht: şaşkınlık, hayranlık.

115 Huzzâr: ahali, halk; bir yerde ikamet edenler, hazır bulunanlar.

AdresKırklareli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı
Bölümü, Kayalı Kampüsü-Kırklareli/TÜRKİYE
e-posta: editor@rumelide.com**Address**Kırklareli University, Faculty of Arts and Sciences, Department of
Turkish Language and Literature, Kayalı Campus-Kırklareli/TURKEY
e-mail: editor@rumelide.com

Müteheyyic ¹¹⁶ iki yâr-ı vefâdâr ¹¹⁷ Atılıp sarıldı yekdiğerine, Ağladı sevinçten yahut elemden.. Yoktu orada gözyaşı dökmeyen. Hükümdara haber verildi vak'a, ¹¹⁸ Uyandı kalbinde bir insaniyet; Huzuruna etti onları davet,	Kucak kucağa sarılır her ikisi Gözyaşı dökerler acıdan ve sevinçten. O anda kimse yoktur ki gözleri dolmasın, Ve krala bu mucizevi olay iletilir; Hümanist bir duyarlık hâsıl olur kralda, Onları çarçabuk huzuruna getirtir,
20 İki dosta hayran baktı bir müddet, Dedi ki: Ne büyük muvaffakiyet! ¹¹⁹ Kalbimi benim siz teshîr ¹²⁰ ettiniz: Bildim ki dünyada var imiş vefa, Bildim ki sadakat değilmiş rüya!.. Şimdi bir ricam var: aranızda siz Beni de alınız! Olayım muhlis Bezm-i vefada ¹²¹ bir hembezm-i sâlis! ¹²² (Bayat 1998: 155-161).	20 Ve hayran hayran uzun süre onları süzer. Bunun üzerine konuşur: "Siz başardınız, Kalbimi ele geçirdiniz; Ve sadakat, o hiç de boş bir hayal değil- Beni de dost meclisine kabul edin o halde: İzin verin, olayım ben de, Üçüncü bu dostluk bağında!

5. Örnekler ve inceleme

Aşağıda inceleme kısmına uygun bir tablo içerisinde, kaynak metinden (KM), sunulan alternatif çeviri metinden (SAÇ) ve Hüseyinzâde Turan'ın çeviri metninden -erek metinden- (EM) alınan örnekler üzerinde çalışmanın amacına yönelik bir çeviri analizi gerçekleştirilmekte; örneklerin incelenmesiyle yerleşirme stratejisine ilişkin çıkarımlara ulaşılabilmektedir.

Tablo 1: Örnekler ve İnceleme

	Kaynak metin (KM)	Sunulan alternatif çeviri (SAÇ)	Hüseyinzâde Turan'ın çevirisi- erek metin (EM)
1.	"Die Bürgschaft" (Başlık)	"Terhin" (Başlık)	"Kefalet Yahud Vefadar Dost(lar)" (Başlık)

¹¹⁶ Müteheyyic: coşkun, heyecanlı.
¹¹⁷ Yâr-ı vefâdâr: vefakâr dost.
¹¹⁸ Vak'a: mevcut olay.
¹¹⁹ Muvaffakiyet: başarı.
¹²⁰ Teshîr: büyüleme, itaat ettirme.
¹²¹ Bezm-i vefa: vefa grubu, vefa meclisi.
¹²² Hembezm-i sâlis: üç arkadaş.

"Die Bürgschaft" baladın, yani kaynak metnin, orijinal başlığıdır. Sözlük anlamları itibarıyla "kefalet, teminat, garanti, inanca" (Steuerwald 1998: 131), "biri için kefil olma, garanti verme"¹²³ (Pons 2008: s.y.), "güvence, teminat, garanti, depozito, kefalet, rehin"¹²⁴ (Wahrig 1998: 207) manalarına gelmektedir. Erekin metinde başlık "Kefalet Yahud Vefadar Dost" biçiminde aktarılmış. Kefalet "Birinin borcunu ödememesi veya verdiği sözü yerine getirmemesi durumunda bütün sorumluluğu üzerine alma durumu, kefillik"¹²⁵ olarak TDK Sözlüğünde tanımlanmaktadır. Kaynak metinde söz konusu olan, birinin kendisi yerine birisini krala (rehin olarak) bırakmasıdır. Kefillikten ziyade rehine koyma/rehine bırakma vuku bulunmaktadır. Bürgschaft'ın manaları arasında hem kefalet hem de rehine ya da rehine bırakma yer almaktadır. Çevirmenin kefalet sözcüğünü başlıkta kullanmayı tercih etmesi bu sebepten de kaynaklanıyor olabilir. Ayrıca kefaletin yanında "vefadar dost" ifadesini kullanması, hatta "Kefalet Yahud Vefadar Dost(lar)" şeklinde geniş bir başlık tercih etmesi, hem iki ayrı başlık arasında kararsız kalabildiğinin, dolayısıyla ikisini birden tercih etmiş olabileceğinin hem de baladın -henüz okunmadan önce- okurun aklında bir kefillik ve vefakârlık uyandırması isteğinin sonucu olarak görülebilir. Okura yönelik atıldığı varsayılan ikinci adım, gerek erek kültürde çevirmenin yaratmak istediği etki gerekse başlığın erek kültürde daha anlaşılır kılınması gerekçeleriyle yerleştirme stratejisine uygun olarak değerlendirilmektedir. Kaynak metnin semantik bütünlüğü açısından çevirmenin tercihte bulunduğu başlık fazlaca bir anlam kaymasına yol açmamış gibi görünmektedir. Yine de alternatif bir çeviri önermek maksadıyla "terhin" sözcüğü erek metin için daha yeterli ve uygun bir başlık olarak sunulabilir. Terhin, "rehin olarak bırakma, rehine koyma, tutuya koyma"¹²⁶ anlamlarına gelmektedir. Dolayısıyla çeviri eşdeğerliğini ve metnin anlamsal bütünlüğünü tümüyle karşıladığı savunulmaktadır.			
2.	Zu Dionys, dem Tyrannen, schlich (1. kıta 1. dize)	Zorba hükümdara, Dionys'e, sinsice (1. kıta 1. dize)	Müstebid ¹²⁷ (Denis) e takarrüb ¹²⁸ etti, (1. kıta 3. dize)
Dionys (Dionysius) 39 yıl boyunca Tiran olarak Syracuse'ye hükmeden kralın adıdır¹²⁹. EM'de çevirmenin parantez içerisinde Denis olarak nitelendirdiği KM'deki Dionys'tir. Yerleştirme stratejisi açısından nasıl bir değerlendirmeye tabii tutulacağı tartışılabilir. Ancak çevirmenin yerleştirme niyetiyle Türkçe okunmasının erek okurun kulağına uygun gelebileceği "Denis"i tercih etmiş olması muhtemeldir. Çünkü Dionys'in Denis biçiminde bir karşılığın herhangi bir literatürde rastlanmamıştır. Bundan başka, diğer kıtalardaki dizelerde de üzerinde durulduğu üzere, 1. dize EM'de 3. dize olarak karşılığını bulmuştur. Örnekleri incelemeye geçmeden hemen önce burada şu tespiti yer vermek gerekir: Çevirmen 7'şer dizelik kıtaları 8'er dizelik kıtalar şeklinde Türkçeye aktardığından KM'nin dizeleri ile EM'nin dizeleri konumları itibarıyla birebir örtüşme sağlamamaktadır. Bunun sebebinin yerleştirme stratejisine uygun bir çeviri gerçekleştirme çabasından kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir.			
3.	»Das sollst du am Kreuze bereuen.« (1. kıta 7. dize)	"Çarmığa gerilmek olur bunun bedeli" (1. kıta 7. dize)	-Olsun darağacı bunun cezası! (1. kıta 8. dize)
KM'deki "çarmığa gerilme (<i>am Kreuze bereuen</i>)" nin EM'de "darağacı" ile karşılık bulunduğu görülmektedir. Erekin kültür düzlemi bakımından darağacı ifadesi daha bilindik ve yerli bir ifadedir. Kültürel ve bilhassa dini açıdan çarmığa gerilme ifadesi tercih sebebi olmamış, dolayısıyla çevirmen tarafından yerleştirme stratejisine yönelik bir aktarım ortaya koyulmuştur.			
4.	Ich flehe dich um drei Tage Zeit, Bis ich die Schwester dem Gatten gefreit; Ich lasse den Freund dir als Bürgen, Ihn magst du, entrinn' ich, erwürgen.« (2. kıta 4.-7. dizeler)	Senden üç gün mühlet diliyorum, Kız kardeşimi everinceye kadar Dostumu sana rehin olarak bırakıyorum.	İdamımı ancak üç gün tehir et, Bir lûtf olsun bana senden bu mühlet Ki tezvic ¹³⁰ edeyim nişanlısına

¹²³ (=Garantie) für jmdn. eine Bürgschaft übernehmen.

¹²⁴ Sicherheit, Haftung für jmdn. durch einen Bürgen..

¹²⁵ Bkz. <https://www.sozluk.gov.tr/> (erişim tarihi: 20.11.2019).

¹²⁶ Bkz. <https://www.sozluk.gov.tr/> (erişim tarihi: 15.11.2019).

¹²⁷ Müstebid: despot, diktatör.

¹²⁸ Takarrüb: yaklaşma.

¹²⁹ Bkz. Ayr.: <http://ozhanozturk.com/2019/02/11/sicilyanin-ynan-tarihi-ve-syracuse-sirakuza-kenti/> (Erişim tarihi: 12.11.2019).

¹³⁰ Tezvic: evlendirme.

An exemplification of domestication: Translation of Friedrich von Schiller's ballad "Die Bürgschaft" into Turkish by Ali Bey Hüseyinzâde (Turan) / A. Uca; F. Soysal (pp. 784-815)

		Şayet tüyersem, onu sallandırırın.” (2. kıta 4.-7. dizeler)	Hemşiremi; ¹³¹ dostum zâmin, ¹³² kaçarsam Kendisini edebilirsin idam!.. (2. kıta 4. ve 8. dizeler)
KM'deki 1. dizenin EM'de 2 dize ile karşılık bulunduğu görülmektedir. Çevirmen ilk dizeyi kendi belirlediği 8'lik dize düzenine ulaşmak ve erek kültürel düzlemde açıklayıcı olabilmek adına bu şekilde aktarmış olabilir. Ayrıca "idam" sözcüğünü EM'den verilen alıntıdaki ilk ve sonuncu dizelerde tekrarlanması yine erek kültüre yönelik yerli bir ifadenin özellikle vurgulanması olarak değerlendirilmektedir. KM'de 7. dizede geçen ve SAÇ'ta sallandırmak sözcüğüyle metin türü geleneğine bağlı olarak işlevsel bir karşılığı önerilmiş "erwürgen", "boğazlamak, boğmak, boğarak öldürmek"¹³³(Steuerwald 1998: 202) şeklinde Türkçe manalara sahiptir. Çevirmen daha yerli bir karşılık kullanma adına "idam" sözcüğünü tercih etmiştir. Hem başta hem sonda bu sözcüğü vurgulama ihtiyacı ve dolayısıyla serbestisinde bulunmuştur. Bu yüzden yerlileştirme stratejisine uygun bir çevirmen kararından söz edilebilmektedir.			
5.	Eh' du zurück mir gegeben bist, So muß er statt deiner erblassen, Doch dir ist die Strafe erlassen.« (3. kıta 5. ve 7. dizeler)	Senden ses çıkmazsa, Senin yerine o ölmelidir, Tabii senin cezan da başılanır.” (3. kıta 5. ve 7. dizeler)	Lakin hitamında ¹³⁴ etmezsen avdet, ¹³⁵ (İşte söylüyorum, bil bunu kati!) Olunur yerine idam o kefil; Senin cezan ancak edilir tecil!.. ¹³⁶ (3. kıta 5. ve 8. dizeler)
KM'de üç dizelik kısmın EM'de dört dize ile karşılık bulunduğu, araya parantez içerisinde ekstra bir dize ile eklemeye yapıldığı görülebilir. Ölüm ifadesi ise -yukarıdaki diğer dizelerde olduğu gibi- "idam" ile karşılığını bulmuştur. Cezanın başlanması durumunun cezanın tecil edilmesi olarak çevirmen tarafından değerlendirilmiş olması çeviride anlamsal eşdeğerlik açısından yetersiz kalmıştır. Burada anlam kaymasına yol açıldığından dem vurulabilir. Çünkü ertelenmiş ceza halen bekleyen bir ceza durumu yansıtırken affedilmiş ceza artık ortadan kalkmış bir duruma referans eder. Dolayısıyla rehin ya da çevirmenin tabiriyle kefil bırakılan dost, Damon'un yerine ölüm cezasına çarptırılacaktır; şayet Damon vaktinde gelemezse. Bu örnekte yerlileştirici unsur olarak EM'de idam karşılığı gösterilebilmekle beraber eklenen fazladan dizenin yapmış olduğu pekiştirici etki ve aynı zamanda açıklayıcı üslubu, hem biçimsel-estetikle ilgili eşdeğerlik açısından hem de baladın kafiyesine sağladığı katkı itibarıyla bir çevirmen tercihi olarak görülmektedir. Söz konusu tercihin ise yerlileştirme stratejisine katkı sağlar nitelikte olduğu düşünülmektedir.			
6.	Daß ich am Kreuz mit dem LebenBezahle das frevelnde Streben. (4. kıta 2. ve 3. dizeler)	Ödememi kanuna karşı gelmenin bedelini Çarmıhta bitecek hayatımla. (4. kıta 2. ve 3. dizeler)	Müstebidi, dedi, katle tasaddi ¹³⁷ Cürmiyle ¹³⁸ edildim idama mahkûm! (4. kıta 2. ve 3. dizeler)
KM'de yer alan "çarmıhta bitecek hayat", EM'de "idama mahkûm edilme" şeklinde Türkçe karşılığını bulmuş. Çevirmen, çarmıha gerilerek sonlandırılacak suçun cezasını erek kültürde yine suçun karşılığı olarak idama mahkûm edilme durumuyla tasvir etmiştir. Burada erek kültür odaklı ve aynı zamanda yerlileştirici bir çeviri stratejisi benimsendiği söylenebilir. Dini unsurların kültüre, kültürün çevirmene, çevirmenin ise çeviriye etki ettiği erek odaklı ve yerlileştirici zincirin halkaları böylece betimlenebilir. Billhassa vurgulamak gerekirse, her erek odaklı yaklaşımın yerlileştirme stratejisi güdeceği gibi bir genelleme söz konusu değildir. Bu kıtadaki dizelerin KM'de ve EM'de konum itibarı ile diğer kıtalardan farklı olarak, aynı konumda olmaları dikkat çekicidir.			

¹³¹ Hemşire: kız kardeş, abla, bacı.

¹³² Zâmin: kefil.

¹³³ Bkz. Ayr.: <https://www.dict.cc/?s=erw%C3%BCrgen> (erişim tarihi: 02.10.2019).

¹³⁴ Hitam: son, nihayet.

¹³⁵ Avdet: dönüş, geri gelme.

¹³⁶ Tecil: erteleme.

¹³⁷ Tasaddi: taarruz etmek, bir işe başlamak, kalkışmak.

¹³⁸ Cürm: suç, kabahat.

7.	So bleib du dem König zum Pfande, Bis ich komme zu lösen die Bande.« (4. kıta 6. ve 7. dizeler)	Kalacaksın bu yüzden sen krala rehin, Ben gelene kadar prangaları çözmeye.” (4. kıta 6. ve 7. dizeler)	Kefil olmak gerek bana bir dostum; Bu vazifeyle ol teslim (Denis) e; Çok sürmez gelirim seni tahlise... (4. kıta 6., 7. ve 8. dizeler)
KM'deki "Pfand" sözcüğü "rehin" anlamında kullanılmaktadır (Steuerwald 1998: 418). Görüldüğü gibi, EM'de çevirmen, önceki dizelerde ve başlıkta verdiği kefalet ya da kefil manalarında bütünlük sağlamak açısından olsa gerek, "kefil" karşılığını kullanmıştır. Bu bağlamda "dostum" sözcüğünü eklemiş olması da tesadüf olarak görülmemelidir. KM'de "König" olarak atıfta bulunulan "Dionys"tir. Ancak böyle bir nitelendirmede bulunulmamıştır. EM'de ise "Kral" olarak SAÇ'ta önerilen aktarım, parantez içerisinde "Denis" şeklinde karşılığını bulmuştur. Erek okuyucuya sunulan çeviri metin, yani EM, yerleştirici unsurları sağlama hususunda çevirmen tarafından serbest biçimde değerlendirilebilecek işlevsel ve kültürel aktarımlara yer vermektedir. Bunun gibi SAÇ'ta önerilen "prangaları çözmeye" şeklindeki aktarımın yan anlamsal eşdeğerlik tercihi sayılabilecek bir biçimde "tahlis" (kurtarma) ile karşılandığı da dikkat çekmektedir. Çevirmenin bu aktarımı, mevcut kıtadaki kafiyeye uyum sağlamak amacıyla gerçekleştirdiği düşünülmektedir. Yerleştirme stratejisi açısından "pranga" ifadesinin kullanılmaması, çevirinin yapıldığı dönemde kulağa yabancı gelebileceğinden kaynaklanıyor olabilir.¹³⁹			
8.	Hat er schnell mit dem Gatten die Schwester vereint, Eilt heim mit sorgender Seele, Damit er die Frist nicht verfehle. (5. kıta 5.-7. dizeler)	Kız kardeşini everme işini çarçabuk bitirmiş, Canla başla acele eder evine, Verilen süreyi geçirmesin diye. (5. kıta 5.-7. dizeler)	Kardaşının itmâm ¹⁴⁰ etti velime Ayinini; ¹⁴¹ fakat ruhunda azab, Sâdık-ul va'd ¹⁴² etti avdete ¹⁴³ şitâb. ¹⁴⁴ (5. kıta 6.-8. dizeler)
KM'de yer alan 5. kıtanın 6. dizesinde görülebilen ruh tahlili, EM'de "ruhunda azap" biçiminde karşılığını bulmuştur. Bu tip tahlillerde, nazım şeklinde bir anlatım da söz konusu olunca, çevirmenin üst düzey eşdeğerliklere başvurması kaçınılmaz olabilmektedir. SAÇ'ta ruh durumunun tahlili "canla başla" biçiminde alternatif bir aktarımla verilmiştir. Bugün yapılan çeviri ile EM'nin gerçekleştirildiği anda yapılmış olan çeviri arasında kültür ve çeviri ortamı açısından fark vardır. Bunun göz önünde bulundurulması gerekir. Çevirmenin içinde bulunduğu kültür ve çeviri ortamına göre vermiş olduğu kararlar, serbest çeviri yöntemi tercihi gibi çağrışım yapmaktadır. Ancak çeviri açısından yeterli görülmektedir. Yerleştirici bir unsur olarak Damon'un ruhundaki durumu azap olarak tasvir etmesi, erek okurun dikkatini çekici ve kahramanın içinde bulunduğu ruh halini okura yansıtıcı niteliktedir. Yine ilk dizede, SAÇ'ta aktarıldığı haliyle "everme/evlendirme işini", "velime ayinini itmâm etme" şeklinde aktarması, dönemin erek okurunun EM'yi alımlamasına katkı sağlayıcı, dil ve kültür ortamına uygun ve yerleştirici olarak değerlendirilmektedir.			
9.	Die Hânde zum Zeus erhoben: »O hemme des Stromes Toben! (8. kıta 2. ve 3. dizeler)	Ellerini kaldırır Zeus'a açar: "Ne olur durdur şu fırtınalı hengâmeyi! (8. kıta 2. ve 3. dizeler)	Kapanıp yere el kaldırdı giryân ¹⁴⁵ Duaya, Tanrı'dan medet diledi: Rahm et, ¹⁴⁶ dedi, Ya Rab bu azgın selin

¹³⁹ Elbette bu, daha detaylı tarihi bir araştırma neticesinde netlik kazanabilir. Bu türden bir araştırma, mevcut çalışmanın amacı ve kapsamı dışında kalmakla birlikte kapasitesini de aşacaktır. İleri araştırmalar açısından fikir verebilir, konu edilebilir.

¹⁴⁰ İtmâm: tamamlama, bitirme.

¹⁴¹ Velime ayini: düşün töreni.

¹⁴² Sâdık-ul Va'd: sözünde duran.

¹⁴³ Avdet: dönüş, geri gelme.

¹⁴⁴ Şitâb: koşmak, acele etmek.

¹⁴⁵ Giryân: gözyaşı döken, ağlayan.

¹⁴⁶ Rahm: acımak, korumak, merhamet etmek.

			Tehevvürünü ¹⁴⁷ et azacık ¹⁴⁸ teskin! ¹⁴⁹ (8. kıta 2.- 5. dizeler)
8. kıtadaki 2. ve 3. dizelerin çevirmen tarafından EM'ye aktarımları gerek yerleştirme stratejisi gerek serbest çeviri stratejisinden yararlanılarak sağlanan kafiye düzeni açısından oldukça dikkat çeken örnekler arasındadır. Öncelikle KM'nin 2. ve 3. dizelerinin konumları itibarıyla EM'de 2., 3., 4. ve 5. dizelere denk geldiğini vurgulamak gerekir. Bununla birlikte çevirmen 2 dize olan KM'den alıntılanan örnekleri, EM'ye 4 dize şeklinde aktararak 8. kıtaya fazladan 2 dize daha eklemiş olmaktadır. KM'nin çevirisinin yapılması açısından böyle bir ekleme yapma zorunluluğuna gerek olmadığı düşünülmektedir. Yerleştirme stratejisi bağlamında ise çevirmenin birtakım unsurları erek kültüre yabancı gelmemesi, erek okur tarafından tuhaf karşılanmaması açısından yerli unsurlara dönüştürme gereği duymuş olduğu, bu sebepten aktarıma eklemelerde bulunmuş olduğu görülebilmektedir. KM'de ellerini "Zeus'a" kaldıran kahramanın, EM'de yere kapanarak ellerini "Tanrıya" kaldırdığı, hatta gözyaşı içerisinde dua ederek medet umduğu şeklindeki bir betimleyici ve yerleştirici aktarıma karşı karşıya kalmaktadır. Zeus, Tanrı olarak aktarılmış, Zeus'a yalvaran eller, Tanrıya gözyaşıyla yakarmaya, bir bakıma secde haline dönüştürülmüştür (yere kapanma secdeye kapanma manasında düşünüldüğünde). 3. dizede KM'de kahramanın tanrılardan <i>bir tanrı</i> olan Zeus'a fırtınayı dindirmesi için yalvarması söz konusuysa EM'de 4. dizede Tanrı artık daha da yerli bir ifade ile Rab'a dönüştürülmüş, yalvarma biçimi rahmet etme (merhamet etme) ifadesiyle karşılanmıştır. Fırtına ise yıkıcı sel ve insanın üstesinden gelemeyeceği yıkıcı bir güç olarak gösterilmiştir. Böylece Rab'dan azıcık dahi olsa bunu dindirebilmesi için duaya kapanan bir kahraman erek okura yansıtılabilmıştır. Tüm bu yerleştirici unsurların EM'de sağlanabilmesi, çevirmenin başvurduğu serbest çeviri stratejisi ile kültürel, dilsel ve teolojik düzlemde verdiği kararlarla bağlantılıdır. Bir bakıma çok tanrılı bir inanca sahip kahraman, EM'de tek tanrılı bir din mensubu olarak aktarılmıştır, denebilir. Sonuç itibarıyla ortaya çıkan metin tamamen erek okur açısından yerleştirilmiştir. Çevirmenin başvurduğu eşdeğerlikler ise yerleştirme uğruna tercih edilen edimsel ve biçimsel eşdeğerlik türleri olarak değerlendirilebilir.			
10.	Und wirft sich hinein in die brausende Flut Und teilt mit gewaltigen Armen Den Strom, und ein Gott hat Erbarmen. (9. kıta 5. -7. dizeler)	ve atıverir kendini çağlayan taşkın suyun içerisine ve yarar kuvvetli kolları ile Akıntıyı, bir tanrı merhamet sahibi çıkar. (9. kıta 5. -7. dizeler)	Nâçar ¹⁵⁰ birdenbire cesaretlenip Atıldı emvâce, ¹⁵¹ biraz sibâhat ¹⁵² Biliyordu, çelik bâzularıyla ¹⁵³ Yardı seli, çıktı karşı sahile. (9. kıta 6. -8. dizeler)
Çevirmen, KM'den biraz serbest kalarak kahramanın çaresizliğini "naçar" sözcüğü ile EM'ye yansıtmıştır. Son dizede geçen "bir tanrının merhamet sahibi çıkması" tarzındaki anlatıma EM'de yer verilmediği dikkat çekmektedir. O ifadenin yerine çevirmen "karşı sahile çıktı" şeklinde bir yorum getirmiş ve böylece hem eksiltmede hem de eklemeye bulunmuştur. Bu durum çeviri eşdeğerliği açısından ele alınabilir. Bu noktada düz ve yan anlamsal eşdeğerliklerden kaçınılmış olduğu söylenebilir. Asıl inceleme amacı olan yerleştirme stratejisi açısından ise tanrılar arasında bir tanrının merhamet sahibi olması, çoğunlukla tek tanrılı bir din inancına sahip erek okura tuhaf/yabancı gelebileceğinden olsa gerek, EM'de Türkçe karşılığını bulmamış olduğu görülmektedir.			
11.	Und gewinnt das Ufer und eilet fort Und danket dem rettenden Gotte; (10. kıta 1. ve 2. dizeler)	ve karaya ulaşmayı başarır ardından aceleyle fırlar ve kurtarıcı tanrıya şükreder; (10. kıta 1. ve 2. dizeler)	Şüphe yok ki ona acıdı Hüda. O da vazife-i şükranı eda Ederek oradan alelacele (10. kıta 1. ve 3. dizeler)

¹⁴⁷ Tehevvür: yıkıcı gücün en üst mertebesi.

¹⁴⁸ Azacık: az, biraz.

¹⁴⁹ Teskin: yatıştırma, suhulet.

¹⁵⁰ Nâçar: çaresiz, mecbur kalmış.

¹⁵¹ Emvâc: dalgalar.

¹⁵² Sibâhat: suda yüzmek.

¹⁵³ Bâzu: kolun omuz ile dirsek arasında kalan kısmı.

Erek kültür odaklı ve bilhassa dini manada tercih edilen yerleştirme stratejisi açısından çevirmenin ilk dizede "şüphe yok ki ona acıdı Hüda" şeklindeki aktarımı görülmektedir. KM'de onu kurtaran Tanrıya şükreder kahraman. EM'de ise Tanrı, Hüda sözcüğü ile karşılanarak Hüda'nın kahramana acıması eklenmiş ve vurgu yapılmıştır; sonrasında şükretme eylemi erek okura "vazife-i şükranı eda" ifadesiyle EM'de sunulmuştur. Çevirmen adeta, şükretmenin kulluğun bir vazifesi olduğunu burada vurgulayarak balatın şiirselliğindeki epik unsurları yerleştirme vasıtasıyla haddinden fazla (KM'de bu dereceye kadar vurgulanmamış olduğu görülebilir) yansıtmış gibidir. Bu şekildeki yerleştirici çeviriye ait olduğu tespit edilebilen unsurlar ve vurguyu artıran eklenmiş ifadeler nedeniyle 2 dize ile KM'de yer alan kısım EM'de 3 dize ile aktarılmıştır.

12.	»Ich habe nichts als mein Leben, Das muß ich dem Könige geben!« (11. kıta, 2. ve 3. dizeler)	"Canımdan gayri hiçbir şeyim yok Onu da vermem gerekiyor krala!" (11. kıta, 2. ve 3. dizeler)	İbaretir bütün varım canımdan, O da hakkı şimdi bir müstebidin! (11. kıta, 3. ve 4. dizeler)

KM'de geçen "König", kahramanın dostunu rehin olarak bıraktığı "kral"dır. Sözcük manası da bu yöndedir. Çevirmenin bu sözcüğü EM'ye "müstebid" ile aktardığı görülmektedir. Müstebid sözcüğü despot manasında kullanıldığından kralın despot bir yönetim anlayışında olduğu izlenimini vermektedir. Baladın anlamsal bütünlüğü kapsamında bunun tutarlı bir yaklaşım olduğu söylenebilir. Yerleştirici bir çeviri maksadı arandığında ise çevirmenin erek okura kaynak metindeki durumu daha fazla anlatmak ve erek kültürde mevcut yönetimin başında olan kişi ya da kurumun (padişahın vb. yöneticilerin) despot olarak nitelendirilmesinin önüne geçme niyeti olduğu düşünülebilir. Erek okur açısından bakıldığında aynı maksatla tam tersi bir izlenim de bırakılmış olabilir. Çünkü erek kültürün o anki yönetim anlayışında despotluk söz konusu ise bu sefer erek okur balattaki kralda, yani despotta, kendi durumlarını görecektir. Tüm bu çıkarımlar neticesinde çevirmenin işlevsel eşdeğerlikle birlikte bir yerleştirme stratejisini bu dizelerde uygulamış olduğu iddia edilmektedir.

13.	»O hast du mich gnädig aus Räubershand, Aus dem Strom mich gerettet ans heilige Land, Und soll hier verschmachtet verderben, Und der Freund mir, der liebende, sterben!« (12. kıta 4. ve 7. dizeler)	"Beni haydutların elinden, fırtınadan merhamet ederek, Kurtaran kutsal toprağa kavuşturan, Sonrasında bu cehennem sığağıyla mahvolmalı mıyım, ve fedakâr dostun, yerime ölmesi mi gerekiyor!" (12. kıta 4. ve 7. dizeler)	-Lûtf u inâyetin ¹⁵⁴ senin, Ya Rabbi, Selden, eşkiyadan kurtardı beni! Şimdi bu mübarek vatanda püyan, ¹⁵⁵ Reva mı, öleyim ben susuzluktan, Sadık dostum gitsin boş yere kurban!.. (12. kıta 4. ve 8. dizeler)

EM'nin 12. kıtası 4. dizesinde, buradaki örnekte ilk dizede, Rabbe karşı bir dua ve şükür ile seslenme söz konusudur. Hemen akabinde gelen dizelerde Rabden istenen kahramanın düştüğü durumdan onu kurtarmasıdır. Anlamsal eşdeğerlikler açısından KM ile EM arasında bir uyumsuzluk olduğu iddia edilemez. Ancak EM'de çevirmenin bilhassa Rab olarak seslendiği tanrı modeli ile KM'de hissedilebilen (geçen denilemez çünkü tanrıya dair bir ifade KM'de yer almamaktadır) tanrı modeli aynı varlığa işaret etmemektedir. KM'de kahraman belki Zeus'a, belki de tanrılardan bir tanrıya sesleniyor olabilir. Bu çıkarıma önceki dizelerden ulaşılabilmektedir. Dolayısıyla çevirmen yerleştirme stratejisini burada çevirmen kararı biçiminde uygulamış görünmektedir. Erek kültür ve okur açısından Rabbe dua, şükür veya kendini acındırma durumu kulluk vazifesi gereği görülebileceğinden bu tarzdaki dini yerleştirme unsurlarına burada da rastlanmaktadır. KM'de son dize EM'de 8. dizeye tekabül etmektedir. Orada rehin bırakılan dostun kahramanın yerine ölmesi/ölme ihtimali dile getirilmiştir. Oysa EM'de bir anlam sapmasına uğrayan bu husus, dostun boş yere kurban edilmesi noktasına taşınmaktadır. Söz konusu hususta eşdeğerlikle ilgili yorumlamalarda bulunulabilir. Örneğin anlamsal eşdeğerlikler açısından çevirmen kendi ortaya koyduğu EM'nin anlamsal ve mantıksal bütünlüğünü sağlamak adına metin türü geleneklerine bağlı ve edimsel eşdeğerlikleri kullanmayı tercih etmiş gibi görünmektedir. Üst düzey eşdeğerlikler olarak nitelendirebileceğimiz bu eşdeğerliklerin tercihi, çevirmenin amacına hizmet edebilecek nitelikte olduğundan işlevsel bir eşdeğerlik anlayışı da buna dahil edilebilir. Bu tarzda üst düzey eşdeğerliklerin kullanılmasının gerekliliği açısından değerlendirme yapılacak olsa örneklerin seçildiği mevcut EM'nin 12. kıtaya kadar sürdürdüğü yerleştirici ve biraz da serbest çeviri stratejilerinin bir getirisi olduğundan gerekli görülebilir. Başta izlenen strateji bu biçimde olmasaydı gerekliliği de tartışılabilirdi. Çevirmen stratejilerinin çeviri eşdeğerliğine ne denli etki ettiği de bu şekilde vurgulanmış olmaktadır. Yerleştirme

¹⁵⁴ İnâyet: yardım.

¹⁵⁵ Püyan: koşan.

An exemplification of domestication: Translation of Friedrich von Schiller's ballad "Die Bürgschaft" into Turkish by Ali Bey Hüseyinzâde (Turan) / A. Uca; F. Soysal (pp. 784-815)

stratejisi bakımından erek okurda boş yere kurban edilebilecek bir dost, yerine ölebilecek bir dostu nazaran daha yerli ve dolayısıyla daha etkili (belki epik açıdan) olarak düşünülebilir. Çevirmenin bu bağlamda bir anlam bükülmesine yine kendi stratejisi aracılığıyla sebebiyet verdiği iddia edilmektedir.			
14.	Und horch! da sprudelt es silberhell, Ganz nahe, wie rieselndes Rauschen, Und stille hält er, zu lauschen; Und sieh, aus dem Felsen, geschwätzig, schnell, Springt mürmelnd hervor ein lebendiger Quell, Und freudig bückt er sich nieder Und erfrischt die brennenden Glieder. (13. kıta, tüm (7) dizeler)	ve kulak ver! Orada çok yakında, Tiz bir şekilde şırl şırl şarıldar gibi fişkırmakta, Sus pus ol, kulak kesilmek için: ve gör, kayadan, durmadan konuşurcasına, hızlı, Mırıldanarak fişkırmakta oradan capcanlı bir kaynak, ve o sevinçle aşağı eğilir ve sıcaktan kavrulan vücudunu serinletir. (13. kıta, tüm (7) dizeler)	Aman dinleyelim! Sîmin ¹⁵⁶ ve tannân ¹⁵⁷ Bir zembeme!.. ¹⁵⁸ Belki bir âb-ı revân!.. ¹⁵⁹ Durdu, kulak verdi ve hakikaten Kayalık bir yerde gördü bir kaynak! Çağlıyordu suyu, latif ve berrak... Adeta mest ¹⁶⁰ oldu meserretinden, ¹⁶¹ Eğildi söndürdü hararetini, Dinlendirdi yorgun adalâtını... ¹⁶² (13. kıta, tüm (8) dizeler)
EM'de 13. kıtanın çevirmen tarafından tamamıyla geçmiş zaman diliminde Türkçeye aktarılmış olduğu dikkat çekmektedir. KM'de kullanılan ise şimdiki veya geniş zamandır. Geçmiş zaman tercihinin gerektirecek bir durum tespitinde bulunulamamıştır. Ama bu tercihin balattaki anlatımı etkilediği söylenmelidir. Erek okur açısından olay hikâyeleştirilmiş biçimde sunulmaktadır. Yerlileştirme stratejisi ile doğrudan ya da dolaylı bir bağlantısı olmadığı dile getirilebilir. Ancak serbest bir çeviri stratejisi izlenmiş olduğu aşikârdır. EM'deki yerlileştirici unsurlara bakılacak olursa, "zembeme, mest olma, hararetini söndürme, yorgun adalât" ifadeleri gösterilebilir. Zembeme, erek kültürel ve erek dinsel bir ifade olarak EM'de yer alırken mest olma durumu, hararetini söndürme ifadeleri daha ziyade yan anlamsal eşdeğerlik ile karşılık bulmuş erek kültürel ve dinsel ifadeler olarak nitelendirilebilir. Zembeme, balata sonradan çevirmen tarafından eklenmiş bir sözcüktür. KM'de dinsel karşılığı yer almamaktadır. Mest olma ve hararetini söndürme sözcük grupları ise deyimsel ifadelerdir; onlar yan anlamsal eşdeğerliğe başvurularak erek kültürde yerli gösterilmiş ifadelerdir. Yorgun adalâtını dinlendirmesi, yani yorgun kaslarını dinlendirmesi, yine balata EM'de sonradan eklenmiş bir dize olarak yer almaktadır. Çevirmen bu eklemeyi önceki kıtalarda olduğu gibi 8 dizeye tamamlama gereği ile yapmış olabilir. Neticede çevirmen kahramanın yaşadıklarından yola çıkarak yorgun kaslarını dinlendirmesi şeklinde bir yorum getirme girişiminde bulunmuştur. Erek okur açısından yerlileştirici bir unsur teşkil ettiğinden onun bu girişimi söz konusu kıta bağlamında başarılı da olmuştur. Çünkü çevirmenin, anlatımı ile ve kafiyeyi bozmadan üst düzey eşdeğerliklerden biri olan biçimsel-estetik eşdeğerliği sağlayabildiği görülmektedir.			
15.	»Jetzt wird er ans Kreuz geschlagen.« (14. kıta 7. dize)	"O hali hazırda çarımğa gerilmektedir." (14. kıta 7. dize)	Şu sözleri: "Onu asarlar şimdi".. (14. kıta 8. dize)
KM'de "ans Kreuz geschlagen" şeklindeki ifade, SAÇ'ta "çarımğa gerilme" eylemiyle karşılığını bulmuş, EM'de ise "asma" eylemine dönüştürülerek aktarılmıştır. Çevirmen daha önceki kıtalarda çoğunlukla karşılaştığı gibi burada da yerlileştirme stratejisini erek kültüre ait inanışa / dine göre ve devletin yönetim biçimine yönelik bir ceza yöntemini tercih ederek gerçekleştirmiştir.			
16.	Da schimmern in Abendrots Strahlen Von ferne die Zinnen von Syrakus,	O anda gün batımının kızılığında parıldar	Göründü uzaktan (Siragüz) şehri: Parlayordu surun yüksek burçları

¹⁵⁶ Sîmin: gümüşten, gümüşe benzer.
¹⁵⁷ Tannân: uzaklaşan, tınlayan, çınlayan.
¹⁵⁸ Zembeme: nağme, hoş ses.
¹⁵⁹ Âb-ı revân: akarsu.
¹⁶⁰ Mest: haz duymak.
¹⁶¹ Meserret: sevinç.
¹⁶² Adalât: adaleler.

Bir yerleştirme örneği: Friedrich von Schiller'e ait "Die Bürgschaft" adlı baladın Ali Bey Hüseyinzâde (Turan) tarafından Türkçeye çevirisi / A. Uca; F. Soysal (784-815. s.)

	(15. kıta 3. ve 4. dizeler)	Uzaktan Siraküza'nın ¹⁶³ surlarının yükseltisi, (15. kıta 3. ve 4. dizeler)	Akşamın erguvan ¹⁶⁴ kızıl şevkiyle... ¹⁶⁵ (15. kıta 4. ve 6. dizeler)
Burada KM ve EM arasında dizelerin mevcut kıtada konumlandırılması dışında, yani anlamsal eşdeğerliklerin sağlanabilmiş olması bakımından, çeviriyi olumsuz yönde etkileyecek bir aktarım tespit edilememiştir. Lakin yerleştirici bir unsura rastlamak mümkün olmuştur. "Siraküza" bir yerin, bir şehrin adıdır. KM'de buna "Syrakus" şeklinde yer verilmiş olduğu görülebilir. Türkçe karşılığı olarak "Siraküza" ya da "Sirakuza" biçiminde karşılıklarına rastlanmaktadır.¹⁶⁶Çevirmen -Türkçe söylenişe daha uygun düşmesi için olsa gerek- "Siragüz" şeklinde bir sözcüğü EM'ye dahil etmiş bulunmaktadır. Ayrıca bunun bir şehir olduğunu da belirterek "Siragüz" sözcüğünü parantez içerisinde verme gereği duymuştur. Günümüzde eski yer adlarının Türkçeye aktarılışı ve Türkçe söylenişini hakkında tatmin edici bilgilere ulaşmak geçmişe nazaran daha elverişlidir. Çevirmen yerleştirme stratejisi uygularken bir çevirmen kararı vererek "Siragüz" şeklindeki yazılışı ve okunuşu tercih etmiştir. Buna benzer yerleştirme örneklerine geçmişte sıkça rastlanabilmektedir. Hatta ilk kez çevirisi gerçekleştirilmiş eserlerde bu daha da yaygındır. Bilimsel eserler bile bu bağlamda misal gösterilebilir. Örneğin, Elmalılı M. Hamdi Yazır'ın çevirmen kimliği ile Türkçeye kazandırdığı bir Fransız felsefe tarihi kitabında (bu eserin ilk Türkçe çevirisi bu olmalı) özel isimleri yerleştirme girişimi görülebilmektedir: "İspinoza, Laybnic, David Hiyum, Fithe, Selling, Feylezof, Sent Ogüsten, Ogüst Kont, Jan Jak Ruso" vb. yerleştirilmiş özel adlar ve başkaca özel terimler söz konusudur. Bunlardan birçoğu bugün Türkçede oturmuş şekillerde farklı biçimlere bürünmüşlerdir. Ancak o zamanlar bir çevirmenin erek okur için nasıl kolay okunabilir-anlaşılabilir bir Türkçe sunabileceği gayesi taşıyarak yerleştirmenin bir türü içerisinde değerlendirilebilecek söz konusu taktiği kullandıkları dikkat çekicidir.¹⁶⁷			
17.	Ihm konnte den mutigen Glauben Der Hohn des Tyrannen nicht rauben.« (16. kıta 6. ve 7. dizeler)	Yürekten inanç onu alıkoyabildi Zorba hükümdarın küçümsemesinden." (16. kıta 6. ve 7. dizeler)	Daim müstebidin müstehtiyâne ¹⁶⁸ Sözlerine karşı durdu merdâne, ¹⁶⁹ İmanına asla gelmedi hale! (16. kıta 7. ve 8. dizeler, 17. Kıta 1. dize)
KM'nin kıtalarının 7şer dizelerle oluşturulmuş olduğu daha önce dile getirilmiştir. EM, 8er dizelerden oluşan kıtalara sahiptir. Bu örnek dizelerde KM'nin 16. kıtasının son 2 dizesi EM'de toplamda 3 dize ile karşılanmıştır. Artan veya eklenen dize ise bir sonraki kıta olan 17. kıtanın ilk dizesinde yer almaktadır. Çevirmen 16. kıtayı 7 dize ile aktarabilecekken -belki de tüm kıtaları 8erli dize biçimiyle aktardığından- bütünlüğü ve tutarlılığı sağlamak adına böyle bir çeviriyi gerçekleştirmiş olabilir. Mevcut örnekte EM'de yerleştirici unsur olarak gerek kültürel gerek kültürün de içinde yer alan dini bir öge biçiminde algılanan "iman" sözcüğü gösterilebilir. Sarsılmaz/yürekten/sağlam inanç gibi ifadelerden birini tercih etmek yerine çevirmen "iman" sözcüğü ile KM'deki (yalın haliyle) "mutiger Galube" ifadesini karşılamıştır. Bu, erek dil açısından rastgele bir tercih olarak değerlendirilmemelidir. Yerleştirme stratejisi bağlamında "iman" sözcüğünün tercih edilmiş olduğu görülebilmektedir. Ayrıca yan anlamsal, işlevsel ve kültürel eşdeğerliklere uygun bir ifade olduğu da savunulabilir. Bu örnekte, çevirmenin dikkate almadığı şeyin -önceki örneklerde de çoğunlukla karşılaşıldığı gibi- biçimsel eşdeğerlik olduğu söylenebilir.			
18.	Und glaube an Liebe und Treue!« (17. kıta 7. dize)	Ve de inansın sevgiye ve sadakate!" (17. kıta 7. dize)	Kessin fakat bilsin: var hubb ¹⁷⁰ ve iman! ¹⁷¹ (17. kıta 8. dize)

¹⁶³ Siraküza veya Sirakuza, İtalya'nın Sicilya Özerk Bölgesin'de Antik Yunan çağında bir koloni devleti olarak kurulmuş, günümüzde Siracusa ilinin merkezi olan kenttir. (Ç.N.).

¹⁶⁴ Erguvan: eflatunla kırmızı arası renk.

¹⁶⁵ Şevk: ışık, parlaklık.

¹⁶⁶ Örnek olarak bkz. ayr.; <https://gezimanya.com/sirakuza> (erişim tarihi: 11.11.2019).

¹⁶⁷ Bkz. JANET, Paul ve SÉAILLES Gabriel. (1978). Metalib ve Mezahib. (Çev. Elmalı'lı M. Hamdi Yazır), (2. Baskı). İstanbul: Eser Neşriyat ve Dağıtım, (s.s. XI-XX).

¹⁶⁸ Müstehtiyâne; alay eden, alaycı.

¹⁶⁹ Merdâne: mertçe.

¹⁷⁰ Hubb: sevgi.

¹⁷¹ İman: inanç.

An exemplification of domestication: Translation of Friedrich von Schiller's ballad "Die Bürgschaft" into Turkish by Ali Bey Hüseyinzâde (Turan) / A. Uca; F. Soysal (pp. 784-815)

KM'deki "Liebe und Treue" sözcüklerinin EM'ye "hubb ve iman" (sevgi ve iman/(kuvvetli) inanç) biçiminde aktarıldığı görülmektedir. SAÇ'ta önerilen çeviride "sevgi ve sadakat" tercih edilmiştir. "Treue" sözcüğü (düz) anlamsal eşdeğerlik bağlamında "sadakate, vefaya, bağlılığa, sadık olma durumuna" işaret eden bir manaya sahiptir (krş. Steuerwald 1998: 542). Çevirmenin tercih etmiş olduğu "iman" sözcüğü ise inanç ile alakalı manaları içerisinde barındırır. Çevirmen kararında -erek kültürel düzlemde- baş kahramanın imanının gerektirdiği bir bağlılık/sadakat düşünülerek erek okura böyle bir karşılık sunulmuş olabilir. Yerlileştirici unsur olarak bu örneğin ele alınmasında böyle bir çıkarımdan hareket edilmiştir. Ayrıca aynı kıtanın ilk dizesinde "iman" sözcüğünü tercih eden çevirmenin son dizede yine "iman" sözcüğü ile kıtayı tamamlaması, kendi oluşturduğu şiirsel ya da stilistik biçimselliği ve estetiği sağlamak amacıyla gerçekleştirilmiş olabilir.			
19.	Und sieht das Kreuz schon erhöhet, (18. kıta 2. dize)	ve görür çarmıh yukarı yükseliyor bile, (18. kıta 2. dize)	(Damon) gördü hazır bir darağacı, (18. kıta 3. dize)
SAÇ'ta aktarıldığı gibi KM'deki "Kreuz" (çarmıh), EM'de "darağacı"na, yine KM'deki "erhöhen" fiilinin "yükselmeye" şeklindeki manası EM'de "hazır (olma)" manasına dönüştürülmüştür. Çevirmen burada yerlileştirme stratejisini bilhassa dini temellere dayalı erek kültürel unsurların kaynak kültürel unsurlarla yer değiştirmesi biçiminde uygulamıştır. Erek kültürde hem devlet yönetim biçimindeki cezalandırmalarda hem de dini yaptırımlarda <i>çarmıh kurma</i>, <i>çarmıha germe</i> söz konusu olmadığından <i>yükselen çarmıh</i> erek okurda yabancı/tuhaf bir etki bırakacaktır. Onun yerine <i>hazırlanmış bir darağacı</i> gerek devletin cezai yaptırımı gerek dini cezai yaptırım açısından erek okurun kulağına yerli bir söylem olarak gelecektir.			
20.	An dem Seile schon zieht man den Freund empor, (18. kıta 4. dize)	Halatlar dostunu artık yukarıya doğru çekmektedir, (18. kıta 4. dize)	Dostunun boynuna ip takyorlar. (18. kıta 5. dize)
KM'de, SAÇ'ta yer aldığı gibi, <i>halatların yukarıya çekilmesi</i> durumu söz konusudur. <i>Çekilen halatlar</i> baladın önceki dizelerinde verilmiş olan çarmıhın halatlarıdır. EM'de çevirmen, bir önceki örnekte kaçındığı üzere, çarmıhla bağlantılı anlamsal bir çeviri gerçekleştirilmemiş, darağacına atfen rehin bırakılmış <i>dostun boynuna takılan ip</i> biçiminde bir karşılıkla aktarımı sağlamıştır. KM'de çarmığa ait halatların EM'de darağacında boyna geçirilen ipe dönüşmesi yerlileştirici unsur olarak değerlendirilmektedir. Çevirmen, sözü edilen dizelerde yerlileştirme stratejisine bu şekilde başvurmuştur.			
21.	Da bin ich, für den er gebürget!« (18. kıta 7. dize)	Ben buradayım, o benim için kefil olmuştu!" (18. kıta 7. dize)	O değil! Benim ben! Olacak kurban.." (18. kıta 8. dize)
KM'de baş kahraman, SAÇ'ta aktarıldığı gibi, dostunun <i>onun yerine kefil olduğunu</i> dile getirmektedir. EM'de söylemin aktarımında biraz farklılıklar görülmekle beraber bilhassa "kefil" sözcüğünün "kurban" sözcüğü ile karşılandığı dikkat çekmektedir. Birinin yerine ölmek pahasına <i>kurban olma</i> eyleminin erek kültür ve okur açısından <i>kefil olmaya</i> nazaran daha yerli görüldüğünden çevirmenin bu örnekte yine yerlileştirme stratejisine başvurmuş olduğu çıkarıma varılabilir.			
22.	Und die Treue, sie ist doch kein leerer Wahn – (20. kıta 4. dize)	ve sadakat, o hiç de boş bir hayal değil- (20. kıta 4. dize)	Bildim ki dünyada var imiş vefa, Bildim ki sadakat değilmiş rüya!.. (20. kıta 4. ve 5. dizeler)
KM'de tek dize halinde yer alan kısım EM'ye 2 dize ile aktarılmıştır. Çevirmen, erek okur açısından baladın son kıtasında didaktik bir vurgu yapma ve/veya kafiye bütünlüğü sağlama niyetiyle bu türden bir aktarım tercih etmiş olabilir. Anlamsal eşdeğerlik bakımından yeterli görülebilen bir çeviri söz konusudur. Ancak anlamın haddinden fazla vurgulandığı, eklemelerin yapılmış olduğu ve "Treue" sözcüğünün EM'ye hem "vefa" hem de "sadakate" sözcükleriyle iki kez, adeta üstüne basa basa, aktarıldığı görülmektedir. Nihayetinde erek kültür açısından EM'nin vurgulayıcı, abartılı ve yerlileştirici bir aktarıma sahip olduğu kanaatine varılmaktadır. Yerlileştirici unsur olarak ayrıca çevirmenin kendi kararı ile belirlemiş olduğu 8erlik dizeyi gerçekleştirme gayesi öne sürülen bir diğer husus olmuştur.			

6. Değerlendirme

Çalışmada, kaynak ve erek metin üzerinde gerçekteştirilmesi planlanan inceleme için uygun görülen örnekler üzerinde çeviride yerlileştirme unsurları ve bu unsurların çeviri eşdeğerliği açısından nasıl erek metinde yer aldıkları detaylı bir biçimde gösterilmeye çalışılmıştır. Hüseyinzâde Turan'ın çevirisinin, çeviride yerlileştirme stratejisi açısından oldukça uygun bir çeviri örneği olduğu çıkarımına varılmıştır. Hatta bundan dolayı örneklerin biraz daha artırılabilmesinin mümkün olabileceğini da söylemek gerekir. Ancak inceleme açısından yeterli sayıda görülen örnekler, hedeflenen çıkarımların oluşmasını sağlamış vaziyettedir. Bunlardan sonuç olarak bahsetmek gerekirse; "Kefalet Yahud Vefadar Dost(lar)" başlıklı erek metinde uygulanan yerlileştirme stratejisinin, daha ziyade dini terminolojinin ve milli duygulara ait ifadelerin çevirmen tarafından yerlileştirildiği bir strateji izlenimi verdiğini en başta söylemek gerekir. Çevirinin gerçekteştirildiği dönem ve çevirmen Hüseyinzâde Turan'ın sahip olduğu şahsi idealleri göz önüne alındığında; başta dini terminolojinin değiştirilerek – bir diğer deyişle Hristiyan ve/veya çok tanrılı Helenist unsurların İslami unsurlarla yer değiştirilerek- yerlileştirildiği, kaynak metnin okuruna aksettirilmek istenen milli duyguların çevirmen tarafından erek okur için yine Türk örf ve kültürüne uygun biçimde yerlileştirilerek ön plana çıkarıldığı örnekler vasıtasıyla tespit edilmiştir. Bunların dışında kalan kültürel, dilsel, didaktik, şiirsi ve üsluba ilişkin birçok unsurun yine çevirmen tarafından yerlileştirme stratejisi ile erek metne aktarıldığını söylemek mümkündür. Bütün bu değerlendirmeler, çalışmanın örnekler üzerinde yürütölen inceleme kısmında detaylıca tartışılmıştır.

Bir çeviri sürecinde, çevirmenin tercih ettiği strateji(ler), aldığı kararlar ve başvurduğu eşdeğerlikler, sürecin tümünü etkileyen çok önemli hususlardır. Bu çalışmada çevirmenin (bilinçli veya bilinçsiz olarak) tercih ettiği yerlileştirme stratejisinin çevirmenin kararlarını etkilediği ve onun başvurduğu eşdeğerliklerde yine belirleyici olduğu görölmüştür. Birbirine bağlı gerçekteştiği görölen bu etkileşimin altında çevirmenin arka planının / tecrübesinin / yaşanmışlığının (*Habitus / Erlebnis*) da rol oynadığı varılan bir diğer çıkarımdır. Sonuç itibariyle; çeviride stratejinin önemi vurgulanmış, yerlileştirme stratejisinin erek kültür ve okur açısından kaynak metnin anlaşılrlılığının sağlanması ve aşinalığının oluşturulmasında tercih edilen etkili bir strateji olduğu Hüseyinzâde Turan'ın "Kefalet Yahud Vefadar Dost(lar)" başlıklı çevirisinin incelenmesiyle ortaya koyulmuştur.

Kaynakça

- Bayat, Ali H. (1998). *Hüseyinzâde Ali Bey*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Best, Otto F. (1987). *Handbuch Literarischer Fachbegriffe*, Definitionen und Beispiele, (8. Auflage), Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch Verlag.
- Birdwood-Hedger, Maya. (2006). *Tension Between Domestication and Foreignization in English-Language Translations of Anna Karenina*, (Doctor of Philosophy/Yayınlanmamış Doktora Tezi), University of Edinburgh.
- Burçoğlu Kuran, Nedret. (2010). *Çeviriye Bilimsel Yaklaşımlar*. İstanbul: Multilingual.
- Hatim, Basil. (2014). *Teaching and Researching Translation*, (Second Edition), New York: Routledge.
- Hüseyinzade Ali. (1923). *Kefalet Yahud Vefadar Dostlar*, F. Schiller'den Nazmen Tercümedir, İstanbul: Kader Matbaası.
- Hüseyinzade Ali. (1923). "Kefalet Yahud Vefadar Dostlar", içinde *İçtihad*. (no. 159), (ss. 3265-3266).
- Janet, Paul ve Séailles Gabriel. (1978). *Metalib ve Mezahib*. (Çev. Elmalı'lı M. Hamdi Yazır), (2. Baskı). İstanbul: Eser Neşriyat ve Dağıtım.
- Karataş, Turan. (2018). *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: İz Yayıncılık.

An exemplification of domestication: Translation of Friedrich von Schiller's ballad "Die Bürgschaft" into Turkish by Ali Bey Hüseyinzâde (Turan) / A. Uca; F. Soysal (pp. 784-815)

- Koller, Werner. (2011). *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*, (8. Auflage). Tübingen: A. Francke Verlag.
- Paşayeva, G. ve Turan, A. (2014). *Ali Bey Hüseyinzâde Turan*. İstanbul: Şen Yıldız Yayıncılık.
- Pons Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache. (2008). Stuttgart: Ernst Klett Sprachen GmbH.
- Rasonyi, Laszlo. (1971). *Tarihte Türklük*, (Türkçe çeviri), Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü (TKAE).
- Schiller, Friedrich von. (1959). *Balad'lar ve Şiirler*. (Çev. Burhanettin Batıman), İstanbul: İstanbul Matbaası.
- Soysal, Fırat. (2012). "Werner Koller'in Eşdeğerlik Sınıflandırmasına Farklı Bir Yaklaşım", içinde *Proceedings Book of Uluslararası Dil ve İletişim Sempozyumu: Araştırma Eğilimleri ve Güçlükler*. Erzurum: Mega Press. (ss. 1419-1432).
- Soysal, Fırat. (2012). *Eşdeğerlik ve Skopos Kuramının Çeviri Eylemine Uygulanabilirlikleri: Bertolt Brecht Çevirilerine Eleştirel Bir Yaklaşım*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Selçuk Üniversitesi. Konya.
- Steuerwald, Karl. (1998). *Almanca-Türkçe Sözlük*. İstanbul: ABC Kitapevi A.Ş.
- Taş, Seda. (2017). "Kültürel Unsurların Çevirisi ve Çeviri Stratejileri", içinde *Humanitas*, (5(10): (ss. 1-14), Erişim: <http://humanitas.nku.edu.tr>. (Doi: 10.20304/humanitas.289303).
- Tian, Chuanmao. (2010). "Etymological Implications of Domestication and Foreignization: A Chinese Perspective", içinde *Perspectives: Studies in Translatology*, (vol. 18: 2), (ss. 79-93), Routledge. (Doi: 10.1080/09076761003632541).
- Türk Ansiklopedisi. (1983). (C. XXXII), M.E.B. Devlet Kitapları. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Uca, Alaattin. (2017). *İttihat ve Terakki Cemiyeti Kurucularından Türkçülük Fikrinin Ünlü Mütefekkeri Ali Bey Hüseyinzade (Turan) Hayatı Fikirleri ve Eserleri*. Konya: Kömen Yayınları.
- Venuti, Lawrence. (1995). *Translator's Invisibility: A History of Translation*. London and New York: Routledge.
- Venuti, Lawrence. (1998). *The Scandals of Translation: Towards an Ethics of Difference*. London and New York: Routledge.
- Venuti, Lawrence. (2004). *Translator's Invisibility: A History of Translation*, (e-Library), London and New York: Routledge.
- Wahrig-Burfeind, Renate (ed.). (1998). *Wahrig Wörterbuch der deutschen Sprache*. (2. Aufl.), München: Deutscher Taschenbuch Verlag.
- Wilpert, Gero von. (1979). *Sachwörterbuch der Literatur*, (erw. 6. Auflage), Stuttgart: Alfred Kröner Verlag.
- Yang, Wenfen. (2010). "Brief Study on Domestication and Foreignization in Translation", içinde *Journal of Language Teaching and Research*, (Vol. 1, No. 1, ss. 77-80), Finland: Academy Publisher. (Doi:10.4304/jltr.1.1.77-80).

İnternet kaynakları

- <http://edebiyatsultani.com/bati-edebiyatindan-alinan-nazim-sekilleri/> (Erişim Tarihi: 20.07.2019).
- <http://ozhanozturk.com/2019/02/11/sicilyanin-yunan-tarihi-ve-syracuse-sirakuza-kenti/> (Erişim tarihi: 12.11.2019).
- <http://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 15.07.2019)
- <http://users.unimi.it/dililefi/costazza/programmi/2006-07/Schleiermacher.pdf> (Erişim Tarihi: 20.07.2019).
- <https://gezimanya.com/sirakuza> (Erişim Tarihi: 11.11.2019).

<https://medium.com/@natamadergi/bir-tan%C4%B1t%C4%B1m-dil-%C5%9Fiiri-l-a-n-g-u-a-g-e-poetry-a6c5b0cb597c>. (Erişim Tarihi: 15.12.2019).

<https://wortwuchs.net/ballade/> (Erişim Tarihi: 19.07.2019).

<https://www.dict.cc/?s=erw%C3%BCrgen> (Erişim Tarihi: 02.10.2019).

<https://www.friedrich-schiller-archiv.de/inhaltsangaben/schiller-die-buergschaft-inhaltsangabe-interpretation-und-quelle/>. (Erişim Tarihi: 10.12.2019).

<https://www.mein-lernen.at/component/content/article?id=3171:ballade-die-buergschaft-friedrich-schiller>. (Erişim Tarihi: 12.12.2019).

<https://www.turkedebiyati.org/balat.html>. (Erişim Tarihi: 20.07.2019).